

R I I G I K O G U

2. istungjärk. **Protokoll nr. 23 (5).**

1921. a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine. — 2. Riigi majandusnõukogu täiendawad walimised. — 3. M. Bleiman'i, J. Piiskar'i ja K. Freiberg'i küsimine Wabariigi Walitsusele ühele osale kodanikudele Tallinnas sõjariistade andmise asjus. — 4. A. Anderkopp'i, T. Kalbus'e ja A. Schulbach'i arupärimine Wabariigi Walitsusele wägiwalla tarwitamise kohta sõjawäewõimude poolt. — 5. Läbirääkimised Wabariigi Walitsuse wastuse puhul Riigikogu Sots.-dem. rühma arupärimise peale liha ja või wäljaweo asjus. — 6. Ülemineku-wormeli wastuwõtmine. — 7. E. Sots.-dem. T. P. Riigikogu rühma arupärimise — werise kokkupõrkamise kohta „Lootuses“ — päewakorda wõtmine. — 8. Siseministri wastus arupärimise peale wägiwalla tarwitamise kohta Riigikogu liikme J. Allikso kallal. — 9. Läbirääkimised siseministri seletuste puhul arupärimise peale Riigikogu liikme J. Allikso asjus. — 10. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku aja määramine.

Riigikogu koosolek 14. aprillil 1921. a. kell 5 p. l. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 84 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees
A. Kerem.

Sekretääri kohal sekretäär A.
Tupits.

Walitsuse lauas: sõjaminister
J. Soots, siseminister K. Einbund, põllu-
töominister B. Rostfeldt.

Koosolek algab kell 5,05 p. l.

1. Päewakorra täiendamine. Juhataja A. Kerem: Tänane päewakord on Riigikogu liigetele wälja jagatud ja sisaldab eneses 13 punkti. Kas soowitakse sõna wõtta päewakorra täiendamiseks ehk muutmiseks?

Rkl. M. Bleiman (is.): Seal on veel üks küsimine.

Juhataja A. Kerem: Jah, peale selle on veel juhatusel teada anda, et sisse on tulnud arupärimine Wabariigi Walitsusele alla kirjutatud rhs. T. Kalbus'e, A. Anderkopp'i ja A. Schulbach'i poolt, ja siis veel küsimine Wabariigi Walitsusele, alla kirjutatud rhs. M. Bleiman'i, J. Piiskar'i ja K. Freiberg'i poolt.

Rkl. E. Martinson (sd.): Ma teen ettepaneku wõtta tänasesse päewakorda riigi majandusnõukogu täiendawad walimised esimese päewakorra-punktina.

Siseminister K. Einbund: Ma paluksin päewakorda täiendada siseministri wastusega Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma arupärimise peale — Tallinna politsei poolt rkl. J. Allikso kallal tarwitatud wägiwalla kohta.

Juhataja A. Kerem: On tehtud ettepanekud täiendada päewakorda riigi majandusnõukogu täiendawate walimis-
tega, siis siseministri wastusega Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma arupärimise peale, ja juhatusel poolt — arupärimisega Wabariigi Walitsusele, alla kirjutatud T. Kalbus'e, A. Anderkopp'i ja A. Schulbach'i poolt, ja küsimisega Wabariigi Walitsusele, alla kirjutatud rhs. M. Bleiman'i, J. Piiskar'i ja K. Freiberg'i poolt. Panen need ettepanekud üheskoos hääletamisele. Ehk soowitakse sõna hääletamise korra kohta? (Rkl. M. Bleiman kohalt: Ma teen ettepaneku küsimist panna 1-seks päewakorra-punktiks). Mina wõin praegu ainult päewakorra täiendamise kohta sõna anda. Järjekorra kohta annan pärast sõna. Panen hääletamisele. Kes on selle poolt, et päewakord ettekantud punktidega täiendatud saaks, palun käed üles tõsta. Kes vastu? — Sellega on siis otsustatud päewakorda nimetatud punktidega täiendada.

Rkl. J. Allikso (kom.): Ma teen ettepaneku päewakorra 7-dat punkti — Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma arupärimine ilma põhjusteta arreteerimiste kohta — 1 punktiks ja 8. päewakorra-punkti — seaduseelnõu kongresside ja konwerentside wabaduse kohta, Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma ettepanek, 2. päewakorra-punktiks wõtta.

Rkl. A. Anderkopp (töer.): Mina arwan, et need küsimised, mis sisse on tulnud, lähewad oma loomulikku rada Wabariigi Walitsusele wastamiseks, walitsus aga otsekohe siin muidugi wastata ei wõi, sellepärast ei ole järjekord siin enam-wähem tähtis. Mina teeksin ettepaneku kõiki neid uusi küsimisi, mis on ette pandud, pärast 1 päewakorra-punkti arutusele wõtta.

Siseminister K. Einbund: Ma teeksin ettepaneku Wabariigi Walitsuse wastust wõtta 5. päewakorra-punktiks.

Juhataja A. Kerem: On sisse tulnud järgmised ettepanekud päewakorra muutmise kohta: rkl. J. Allikso poolt: panna punktid 7 ja 8 esimeseks ja teiseks punktiks. Panen nad selles järjekorras hääletamisele, nagu nad sisse on tulnud. Palun neid, kes selle ettepaneku poolt on, käed üles tõsta. Kes wastu? Ma konstateerin, et suure enamusega on see ettepanek tagasi lükatud. (J. Allikso: Ära lugeda!). Palun siis weel kord neid, kes selle ettepaneku poolt on, käed üles tõsta. (Sekretäär loeb hääli). Sellega on rhs. J. Allikso ettepanek 42 häälega 13 wastu tagasi lükatud.

Järgmine ettepanek on rhs. A. Anderkopp'i poolt: arupärimine ja küsimine asetada pärast esimest päewakorra-punkti. Rhs. A. Anderkopp mõtles muidugi 1. päewakorra-punkti all majandusnõukogu täiendawaid walimisi; selle järele asetada siis sissetulnud küsimised ja arupärimised. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse). Wastu ei olda, seega on see ettepanek wastu wõetud.

Siis on siseministri poolt ettepanek walitsuse wastust kommunistide arupärimise peale asetada 5. päewakorra-punktiks. Kes on selle ettepaneku poolt? Kes on wastu? — Wastu ei olda; seega on see ettepanek wastu wõetud ja tänane päewakord kindlaks määratud.

2. Riigi majandus- Rkl. E. Martin-
nõukogu täiend- son (sd.): Sotsiaal-
walimised. demokraatlise Riigi-
kogu rühma poolt pa-

nen ette riigi majandusnõukogusse rhs. A. Oinas'e asemele walida rhs. K. Wirma.

(Sõnasoowijaid ei ole. Hääletamisel wõetakse rkl. E. Martinson'i ettepanek wastu).

Juhataja A. Kerem: Esimene päewakorra-punkt on seega läbi. Palun sekretääri küsimist ette lugeda.

3. M. Bleiman'i, Sekretäär A.
J. Piiskar'i ja Tupits (loeb): Riigi-
K. Freiberg'i kogule. Küsimine Waba-
küsimine W. W. riigi Walitsusele. —
ühele osale Tal- Käesolewal nädalal ja-
linna kodanik- gatakse Tallinnas ühele
kudele sõjariis- osale kodanikkudele sõ-
tade andmise jariistu wälja. Suure-
asjus. malt osalt jagatakse
harilisi kroonu püssa,

kuid antakse ka rewolwrid ja käsigranaate. Sõjariistade wäljaandmist püütakse warjata. On teadmata, missuguse ülesandega ja kelle wastu üht osa kodanikkudest sõjariistadega warustatakse.

Mainitud asjaolu põhjal pöörame Wabariigi Walitsuse poole järgmiste küsimistega:

1. Kas on Wabariigi Walitsusel eel-pool tähendatud sõjariistade wäljaandmine teada?

2. Missuguse seaduse järele ja kelle korraldusel praegu sõjariistu wälja jagatakse?

3. Kellele nimelt sõjariistu antakse ja missuguseks ülesandeks seda tehakse?

Palume seda küsimist tänase koosoleku päewakorda wõtta.

14. aprillil, 1921 a. M. Bleiman, J. Piiskar, K. Freiberg.

(Rkl. M. Bleiman kohalt: Palun sõna!)

Juhataja A. Kerem: Mille kohta teie sõna soowite? (Rkl. M. Bleiman kohalt: küsimise täiendamiseks.) (Saab sõna.)

Rkl. M. Bleiman (is.): Wiimastel päewadel liiguwad Tallinna uulitsatel eraisikud, kes sõjariistu kannawad. Meie näeme neid kusagilt poolt tulewat, näeme, et mõned nendest on täis kodaniku uhkust, iseteadwust, selle üle, et nemad wõiwad harilisest kodanikust mööda minna sõjariistu kandes, wõib olla, wastutulijale isegi püssilaega müksu külge anda. Kuid on nende hulgas ka niisuguseid, kes oma sõjariista üle suurt julgust ei tunne, nii öelda, seda warjata katsuwad, hõlma alla pistawad ja pool häbenedes teiste inimeste wahelt mööda hiiliwad. Kui waadata, kust poolt need isikud tulewad, siis näeme, et nad tulewad kusagilt salajatest allikatest, kusagilt niisugustest ruumidest, mida iga inimese silm ei ulata nägema, ja et seal millegi wastu walmistatakse, aga mille wastu, seda ka harilik inimene nägema ei ulata. Wälja jagatakse mitmesuguseid sõjariistu: harilikka kroonupüsse, rewolwrid ja isegi käsigranaate, selle järele, kuidas kellegi isiku ustawus wõi eriteadmised sõjariistadega ümberkäimises lubab. Weel on täna kusagil skoutide salkades, alates 15 a. wanadusest, ka kroonu püsse wälja jagatud. Ka on teada, et kusagil kantseleides liigitatakse ametnikud selle järele, kuidas kellegi eriala, kas püssi, granaatide, wõi pommiloopimise peale on. Selle järele määratakse nemad grupedesse. Jällegi ei ole teateid, missuguse ülesandega seda tehakse. (Rkl. Jürman: Teil on ju väga palju teateid.)

Meie teame, et on olemas sõjawägi, sõjawäele abiks politsei ühes reserwiga, ratasalkadega jne. Kõik on korras ja wõiks arwata, et asja korraldajad wõiks oma töö peale rahulisemalt waadata, sest mingisuguseks ärewuseks põhjusi pole. Tuleb tähele panna wiimast sõjainistri seletust, et meie sõjawägi täiesti neid ülesandeid täidab, mis tema peale pandud ja mingisugust põhjust ei ole sõjawägedele usaldamatust awaldada. Sõjainistri awaldamist jagas kaugelt suurem enamus ühes ja wõis arwata, et see tõepoolest wastab reaalsele oludele. Nähtawasti ei ole aga kõik mitte sõjainistriga ühel arwamisel, et on olemas siiski teine pool, kes sunnib teisi wõimumehi niisuguseid samme astuma, mis nii ehk teisiti wastupidises sihis töötawad, kui sõjainisteerium.

Kuid wõtame selle teise poole, selle teise lehekülje ja tahaksime juurdleda selle nähtuse sügawamate põhjuste juures, siis näeme, et paralleel sõjariistade wäljajamisega on mingisugune teine seisukord, mis esimesega ilusti ühte on sõlmitud. Mul tuleb meele 1919 a. Kui sel ajal wõimul olewad rühmad walmistasid uut hoopit Eesti töörahwa liikumise wastu, niisugust hoopit, mis nende arwates pidi lõpuni ära purustama töörahwa liikumise, ennekuulmata wiisil, siis niisuguse tegewuse ette walmistamiseks kanti rahwa hulka igasuguseid prowokatsioonilisi wõtteid. Meie teame, kui ametiühisuste esimene kongress kokku tuli, kuidas toimepandud weretöö põhjendamiseks isegi sarnaseid prowokatsioonilisi wõtteid tehti, et komandeeriti sinna wõõra riigi esitaja näol ametline prowokaator wälja, kelle ülesandeks oli prowotseerida tööliste esitajaid mingisugusele wõttele, et siis wõimaldada nende kalla kõige jultunumat wägiwaldat.

Kui tänawu aasta jälle teatawaks sai, et ametiühisuste kongress kokku kutsutakse, algasid meil jällegi samasugused prowokatsioonilised teated, nagu see oli aastal 1919. Waewalt ilmusid ajalehtedes ametiühisuste kokkukutsumise teated, seal samas ilmus „Kajas“ sõnum, et wabrikutes laotatawat lendlehti laiali üleskutsega ametiühisuste kongressi kokkukutsumise päewal mingisugust riigipööret toime panna. Üleskutsed olla justkui ametiühisuste kesknõukogu poolt wälja laotatud. Siis ilmusid siseministri dragoonilised märkused koosolekute pidamise üle. Nähtawasti oli siseministeerium arwamisel, et endised määrused weel mitte küllalt kanged ei olnud selleks, et alla pigistada igasugust awalikumat eluawaldust. Kui nüüd need

nähtused kõrwu tõmbame, siis ei ole ülelignie oletus, et siin jällegi midagi walmimas on, mis, wõib olla, 1919 aasta sündmused mitmekordselt üle lööb. Nähtus on küllalt põhjuseks, et-sünnitada ärewat meeleolu ja rahutust laialistes rahwahulkades. Edasi on antud määrus politseinikkudele otsekohe täielises sõjariistus wälja ilmda, kui kuulatakse tulekahju signaali. Kui nüüd niisuguse signaali peale tahetakse sõjariistus jõudusid wälja kutsuda, siis peab arwama, et siin ometi mingisuguse wana-aja Rooma põletamisega tegemist ei ole. Ma ei taha öelda, et meie ajal ei ole wõimu juures isikuid, neid wäikeseid Neerokesi, kes walmis oleks 20. aastasajal niisamasuguseid tegusid kordama, missugused moodis olid Rooma aegsel Neerol. Asjakorraldus kannab ilmet, et siin on tegemist otsekohe awaliku kodusõja prowotseerimisega, kus rahulise töö juures wiibiwad töölisi kokkupõrkamistele prowotseeritakse kõigealatumal wiisil. Sarnane seisukord peab meil ükskord lõppema. Loodame, et walitsus selle küsimise juures nii ehk teisiti oma seisukoha awaldab ja selles kokkupressitud õhkkonnas mingisuguse lahedama õhkkonna loob. Ma teen weel ettepaneku walitsusele nädaline tähtaeg anda wastamiseks, sest siin ei ole mingisugust pikemat uurimist waja.

Sõjainister J. Soots: See küsimine, mis ette on pandud ja püsside wäljandmist käsitab, näitab sisuliselt nagu käiks ta sõjainisteeriumi alla. Kuid Wabariigi Walitsus ei ole seda küsimist arutanud ega wolitanud mind tema peale wastust andma, sellepärast ei saa mina wastata.

Juhataja A. Kerem: Kuna põhi-seaduse § 56 põhjal Wabariigi Walitsus ei ole kohustatud küsimiste peale wastama, siis ei leia mina wõimaliku olewat hääletamisele panna rkl. Bleiman'i ettepanekut Wabariigi Walitsusele küsimise wastamiseks tähtaega määrata. — Palun sekretääri arupärimist ette kanda.

**4. A. Anderkopp'i,
T. Kalbus'e ja A.
Schulbach'i arupär.
W. W. wägiwalla
tarw. kohta sõja-
wäewõimude poolt.**

Sekretäär A. Tupits (loeb): „Riigikogu Juhatusese. Esitame siin arupärimise ettepaneku Wabariigi Walitsusele sõjawäe korteriolude ja selle rahuldamisest tekkiwa omawoli kohta, mida Riigikogu Juhatus palume tänase Riigikogu koosoleku päewakorda wõtta esimese päewakorra-punktina ja Riigikogu poolt rutuliseks tunnistada.“

Arupärimine Wabariigi Walitsusele.

Sõda on tegelikult lõppenud. Wõimalust mööda peab erakorralistest aegadest harilikule elule vastu minema. Sõjaaegsed erakorralised koormawad kohustused peawad maad andma harilikkudele tingimistele. Ja seda muuseas ka sõjawäe korterikohustuste asjus, mis juhuslikult üksikuid erainimesi tabab ja sugugi üleüldist kohustawat iseloomu ei kanna. Pealegi on eraruumidest, mis kõlbulikud oleksid sõjawäele ja sõjawäe nõuetele wähegi wastaksid, puudus, eriti aga seal, kus pikemate sõjawäe asumiste ja läbikäinud sõja tõttu häwinemine suur olnud. Seda on silmata muuseas ka Rakwere linnas ja Wiru maakonnas.

Sarnaste raskete olude tõttu tekiwad hõõrumised sõjawäe ja kodanliste asutuste wahel, kus sõjawägi oma ülekaalu waral omawolile maad annab, nagu seda Rakwere sündmuses ja teistes sarnastes juhtumistes Wiru maakonnas näeme, Ometi ei saa sarnast olukorda kuidagi soowitawaks, weel wähem aga otstarbekohaseks pidada.

Riigikogu Põllumeeste rühma esitajad pöörasid nädal tagasi sõjaministri poole küsimisega, kas on korterikohustuse küsimuse lahendamisel sõjawäe poolt omawoli ette tulnud, mille peale kindral Soots wastas, et ei ole ette tulnud. Ometi on sarnaseid juhtumisi, kus omawoli tarwitusel olnud, mitte liiga wähe, mille tõttu sõjaministri wastust muuks ei saa lugeda, kui omawoli õigustamiseks ja kannatanud kodanikkude õigusetunde tallamiseks. Sõjaminister leiab oma wastuses, et sõjawäe poolt tarwitusele wõetud sammud loomulikud on, mispärast ka lootust ei ole arwata, et Wabariigi Walitsus, kui ta sõjaministri omawoli õigustamise seisukohal asub (ja senni ei ole Wabariigi Walitsuse poolt teistsugust arwamist awaldatud), et praeguses ebaloomulikus olukorras parandusi ette wõetakse.

Kuna sõjawäe korterikohustus sõjaaegsest korrast rahuaja korterikohustusele aset peab andma ja omawoli kuidagi maad, weel wähem aga ametlikku õigustamist tohiks leida, pöörame Wabariigi Walitsuse poole järgmise arupärimisega:

1) Mis kawatseb Wabariigi Walitsus ette wõtta, et rahuaja tingimistele wastawalt sõjawäele kõlbulikka ruume muretseda ja

2) Kuidas kawatseb Wabariigi Walitsus ära hoida tulewikus omawoli sõjawäewõimude poolt korteriküsimuse lahendamisel?

Tallinnas, 14-mal aprillil 1921 a. Ado Anderkopp, T. Kalbus, Arn. Schulbach.

(Sõna wõtab arupärimise kaitseks rkl. A. Anderkopp. Tema kõne on parandamata kujul leida Riigikogu 14. aprillil 1921 a. koosoleku täieliku protokollil nr. 23 algüleskirjutuses lehek. 11—27.)

Juhataja A. Kerem: Makswa korra põhjal palun neid Riigikogu liikmeid, kes käesolewat arupärimise ettep. toetawad, käed üles tõsta. (Sekretäär loeb hääli.) Käesolewat arupärimist on toetanud 38 Riigikogu liiget. Sellega on see arupärimine vastu wõetud. Makswa korra põhjal määrab Riigikogu, millal Wabariigi Walitsus selle arupärimise peale wastama peab, selle juures silmas pidades Wabariigi Walitsuse seisukohta. Ettepanekuid ei tehta. Sellega on see päewakorrapunkt läbi.

Siis on minul Riigikogule teada anda, et sõna on palunud Riigikogu liige hra J. Piiskar teadaandmiseks kodukorra § 63 rikkumise kohta. Et aga ajutise kodukorra § 76 selgust ei anna, kuidas koosoleku juhataja teguwiisi vastu protesteerida, ja kus öeldud on, et wõib nõuda protesti protokolleerimist, ka ei ole ette nähtud, et selleks erakorraliseks teadaandeks sõna antakse, siis panen ma selle küsimuse Riigikogule otsustamiseks ette, kas sel puhul erakorraliseks teadaandeks rhs. J. Piiskar'ile sõna anda wõi mitte. Kes on selle poolt, et rhs. J. Piiskar'ile erakorraliseks teadaandeks sõna anda, palun käed üles tõsta. (Hääletatakse. Sekretäär loeb hääli.) Sellega on 36 häälega 29 vastu ettepanek rhs. J. Piiskar'ile sõna anda tagasi lükatud.

Rkl. J. Piiskar (is.): Ma palun teist osa ka kõne alla wõtta, nimelt, kas pean protesti kirjalikult sisse andma. § 76 ei ütle seda. Kui teie wägistate, siis wägistage awalikult. (Rahwasaadikute hulgas naer.)

Juhataja A. Kerem: Ma leian, et rhs. J. Piiskar'i õigusi ei ole mitte kitsendatud ja lähen järgmise päewakorrapunkti juure üle. See on Wabariigi Walitsuse wastus Riigikogu Sots.-dem. rühma arupärimise peale liha ja wõi wäljaweo asjus. Läänud koosolekul on järjekorras sõna soowinud rhs. J. Tõnisson, A. Jõeäär, O. Pärilin.

(Kõneleb rkl. J. Tõnisson. Tema kõne on parandamata kujul leida Riigikogu 14. aprillil 1921 a. koosoleku täieliku protokollil nr. 23 algüleskirjutuses lhk. 28—33.)

5. Läbirääkim. W. Rkl. A. Jõeäär
W. wastuse puhul (sd.): Austatud Riigi-
Rk. Sd. rühma aru- kogu liikmed! Mina
pär. peale liha ja tahtsin siin lühidelt
wõi wäljaweo asjus. alla kriipsutada mine-

wakordsetest arutus-
 test põllumeeste esitaja hra Arro seletust
 selles osas, mis puutus kopikate ümber-
 arwamist markadesse. Hra Arro tähendas,
 et toiduüksus, mis enne sõda maksis 2 kop.,
 nüüd maksab 10 mrk. Pean ütlema, et hra
 Arro seletus selles osas meie oludele tõe-
 poolest wastab, et siin mingisugust liial-
 dust ei ole olnud, et meie turul tõepoolest
 hinnad on niisugusteks kujunenud, et kõik
 toiduained ennesõjaaegsetega võrreldes
 500 korda kallimaks on läinud.

Nüüd tahaksin ma meie põllumeestele,
 kes just sellepärast nõuawad wõi wälja-
 wedu, et nemad ei saa küllalt õiglast hinda
 siseturul ja et see mõjuda wäga kahjuli-
 kult nende majanduse peale, tahaksin neile
 ühe küsimise ette panna: millega põhjen-
 dawad nad niisuguste toiduüksuste hindu,
 sest kõik need toiduüksused, mida meil
 tarwitatakse wõi produtseerimiseks, on
 meie oma põllumeeste saadused, nemad ei
 ole neid kusagilt wäljamaalt sisse wedanud.
 See küsimine on täiesti õigustatud. Mis
 põhjusel hindawad meie põllumehed oma
 produktisid ennesõjaaegsetega võrreldes 1
 kop. asemel nüüd 5 Emk., kuna aga teiste
 juhtumistel, näituseks, palgamaksmisel
 nad hoopis teist mõõdupuud tarwitawad?
 Loodan, et mul tulewikus wõimalus saab
 olema weel kord selle juure tagasi tulla,
 siis kui meie maksude süsteem arutusele
 tuleb. Minu arwamine on, et põllumeestel
 tõesti mingit õiget alust selleks hinnatõst-
 miseks ei ole, sest kuigi siin wõtta kulla
 praegune borsehind (Wahelhüüe: Mis mak-
 sawad põllutöömasinad?)... Ma tahaks
 teada, kui suur osa kuludest, mida põllu-
 mees nende ainete produtseerimiseks tar-
 witab, masinate peale läheb. Ma arwan,
 et see on wäikene osa. (Jürman: Mitme
 aasta sissetulek.) Mina wõiksin siin sta-
 tilistilisi andmeid ette tuua, kui palju on
 toiduüksusi waja ühe toobi piima walmis-
 tamise jaoks, ja millest need üksused koos
 seisawad. Osa nendest üksustest langeb
 karjamaa peale, ja nimelt üks suurem osa,
 sest nagu teie teate, käiwad lehmad su-
 wel karjamaal ja siis saawad nad kodus
 vähem rammutoitu. Ja selleks, et lehma
 karjamaale saata, ei lähe minu arwates
 mingisugust masinat tarwis. (Naer.) Aga
 põllumehed hindawad oma karjamaad liiga
 kõrgeks. Ma wõiksin ühe artikli selle kohta
 ette tuua, kus on ette toodud, et karjamaal

tarwitab lehm 1800 toiduüksust à 2 m.;
 sellest tuleb wälja, et ühe lehma karjamaa
 aastas maksab 3600 mk. (Arro: see on
 odawalt wõetud.) Ma ei usu mitte, et see
 maaala, mida karjamaana kasutatakse, nii
 kallis oleks, et protsendid iga lehma kohta
 aastas 3600 m. wälja peaksid tegema. Iga-
 tahes ei ole enne kuulda olnud, et nii kal-
 list karjamaa raha wõetakse. Karjamaa
 kasutamine peaks tasuma meie kapitalist-
 lises ilmakorras ja selle põhimõtete järele
 wast ainult selle kapitaali hariliku prot-
 sendi, mis maa omandamiseks on tarwita-
 tud, ja kust seisukohast meie nüüd asja
 peale ei waataks, siis leiame ikkagi, et
 need toiduüksuste hinnad millegagi põh-
 jendatud ei ole. Kui meie neid wõrdleme
 kulla kursiga, tahaksime kulla eest põllu-
 mehelt aineid osta, siis peaks üks kuld-
 kopikas olema poolteist Eesti marka, aga
 kuidagi mitte wiis marka.

Peaosa nendest kuludest, mis meie põl-
 lumeestel läheb saaduste walmistamiseks,
 tuleb panna tööliste palkade peale. (Wa-
 helhüüe paremalt poolt: aga masinad!)
 Meil tarwitatakse neid weel liiga wähe,
 wäikepõllupidamine ei luba masinate tar-
 witamist sel määral, nagu seda Ameerikas
 tehakse ja siis ikka tuleb suurem osa wal-
 mistamiskuludest tööliste palkadest. Kui
 aga tööliste palku arwesse wõtame, siis ei
 wõi keegi öelda, et kes enne ühe rubla
 päewas sai, see nüüd wiissada päewas
 saab. Järjekult, kust seisukohast meie
 neid hindu ka waatame, ikka leiame, et
 nad üleliiga kõrged on.

See ei ole meil Eestis üksi, waid ka
 majandusteadlased wäljamaal on leidnud,
 et sõjaajal põllusaaduste hind wõrdlemisi
 palju tõusnud on, kuid siiski meiega wõr-
 reldes on wäljamaal toiduained palju oda-
 wamad, kui Eestis, nii et isegi sealt wõi-
 malik on neid meile sisse wedada odawa-
 mini, kui neid aineid oma põllumeestelt
 saame. Wäljamaa riikides on majandus-
 teadlased leidnud, et oli põllumehi, kes enne
 sõda 75% üleüldistest tuludest ära tarwi-
 tasid kuludeks, nii et neil puhaskasuks
 ainult 25% üle jäi. Nüüd on aga põllu-
 mehe kulud 300 üksusest ainult 95, kuna
 205 üksust tema kasuks jääwad. See on
 wäljamaa arwustik, sealt kust toiduainete
 hinnad kursi hinna järele odawamad on kui
 meil Eestis. Julgen nüüd oletada, et meil
 Eestis, nagu minewa aasta rehkenduste
 järele selgus, siis kui wiljanormeerimine
 päewakorras oli, rukki puuda walmistamise
 kulud arwati 108 marga peale (Wahelhüüe
 Põllumeeste rühmast: kulud olid ka mõnes
 kohas 500—600 marka). Igatahes selle

wastu waidlen kõige kategoorilisemalt; kusagil riigi osas ei ole seda ette tulnud, välja arvatud ehk seal, kus täieline wiljakaldus.

Ütleme, keskmised kulud olid 109 mk.; paneme sellele juure 50%, tuleks umbes 150; ja nüüd oli meil wilja turuhind 450—500—600 marka puud. Kui ennewasti keegi wõttis 50—100% kasu, siis oli see liiakasuwõtmine ja inimesed, kes niisugust halastamata liigkasu oma kaasiniemete käest wõtsid, said seaduse poolt karistatud. Nüüd aga wõtawad põllumehed 300% ja leiawad, et seda weel vähe olla. Kindel on, et põllumehed omale igat sorti paberit niihästi ostraha, tsaarirublasid kui ka Eesti markasid rikkalikul hulgal on kokku kuhjanud. Räägitakse, et mõnel isegi kastid maa peal ja maa all raha täis on. Kusagil peab meie raha ometi olema, sest trükitud on teda palju, aga pangad on tühjad. Meie töölistel rahatagawarasid ka ei ole, siis ma arwan, et põllumehed on suuremalt jaolt need, kes, oma seisukohta ära kasutades, laialiste kehwmate kihtide kulul endid liiakasuwõtmisega on rikkaks ajanud ja kelle käes suuremad paberiraha tagawarad kinni seisawad. (Wahelhüüe: põllumeestel ei jätku hobuste ostmiseks raha.) Arwan, et põllumehed hobuseid ise kaswatawad ja kui keegi hobust ostma peab, siis ikkagi jälle põllumehe käest. Töölised linnas hobuseid ei kaswata. Asi on nimelt nii; ja küsige kui palju on töölisel raha, kas temal jätkub hobuste ostmiseks, siis peab wastama — ei jätku seda raha isegi oma igapäewase leiwa muretsemiseks nende hindadega, mida põllumees oma saaduste eest nõuab. Siis otsustage ise, kes siin paremates tingimistes elab. Kas töölistel ei ole rohkem põhjust oma seisukorra üle hädaldada, kui põllumeestel, kes siiski hädaldawad, et nemad siseturul oma saadustest ikkagi küllalt õiglast hinda ei saa?

Meil ei ole põhjust liiga kallilt hinnata oma toiduüksusi, millega nemad piimasaaduste õigetele hindadele 150% ehk wast rohkemgi juure panewad. Wõihind on, wõrreldes meie produktide õiglase hinnaga, meie siseturul küllalt kallis. Kui nüüd weel wõi wäljaweo luba nõutakse, siis muidugi nõutakse seda oma huwide seisukohalt wälja minnes, kuid arusaadaw on, et kui wõi eest tahetakse weel suuremat hinda saada, siis sünnib see tarwitajate ja tööliste kulul ja et nende tööliste seisukord mitu korda wiletsam on, kui põllumeeste oma, peaksid nemad, — kui tunnistawad seda põhimõtet, et riik hoolitseks kõigi

kodanikkude hea käekäigu eest, — leppima siseturu hindadega ja praegustes oludes wäljaweost loobuma.

Kauband.-tööstusministri wastuse juures ei taha mina mitte pikemalt peatada, kuna seda minu seltsimees Martna juba on teinud. Pean tähendama ainult ühte, et wastuses jäeti täiesti arwesse wõtmata meie tootlusolude seisukord ja seletati ainult kaubanduslisest ja majanduslisest seisukohast, kasust, mida saaks wäljaweost. Selle wastu on teiselt poolt palju wastu waieldud ja seletatud, et tegelikku kasu niisugusel teel praeguste hindade wahelokordade juures, wõimatu kätte saada. Kalkulatsioonid, mis põhjenesid ennesõjaaegsete andmete peal, ei wõi aluseks wõetud saada, kuna produktsioon palju wähenenud on. Selle tõttu ei jätku raswaollusi ka kõige minimaalsemate nõuete järele kõigi elanikkude toitmiseks ja sellepärast wõid wälja wedada ei wõi lubada. See wõib olla wast tulewiku küsimus, kui meie põllumajandus on nii palju tõstetud, et wõid weel wäljaweoks jätkuks, kui seda meie oma maa toitmiseks üle jääks, kuna aga praeguse produktsiooni juures, rahwa terwishoidlisest seisukohast wälja minnes, peaksid need wähesedki raswaained oma riigis ära tarwitatud saama. Et meie produktsioon tõepoolest nii wäike on, nagu see siin arupärimise põhjendamisel ettetoodud statistilistest andmetest selgus, ei ole seda ka kaubandus-tööstusminister mitte ümber lükanud. Kui meil saaks wõi wäljawedu lubatud, siis jääks teda nii vähe, et ei wõiks rahuldada kodumaa tarwidust, ja alatoitlus, mille all meie laialised rahwahulgad kannatawad, suureneks weel enam.

Siis wõiks weel juhtida tähelpanu ka selle peale, et meil praegu walitsewa alatoitluse tõttu suureneb kuritegude arw, nagu statistilistest andmetest seda näha on. Ja kui niisugune seisukord edasi kestab, siis wõib kindlasti öelda, et kuritegude arw lõpuks riikliselt kardetawaks wõib kujuneda.

Wõiks siin palju muud ette tuua, kuid et teie aega siin mitte kauem kinni pidada ja et seda küsimust mitmelt poolt pikalt ja laialt on seletatud, siis lõpetan sellega ja panen E. Sd. Tööliste Partei Rk. rühma nimel käesolewa arupärimise kohta järgmise ülemineku-wormeli ette:

„Wabariigi Walitsuse seletust wõi ja sealihä wäljaweo kohta ära kuulates, leiab Riigikogu, et praegusel ajal, rahwa tootlusolude seisukohast wälja minnes, mitte lubada ei wõi nimetatud aineid wälja we-

dada, tunnistab walitsuse seletuse mitte-rahuloldawaks ja läheb päewakorras edasi.“

(Sõna wõtab rkl. O. Pärlin. Tema kõne on parandamata kujul leida Riigikogu 14. aprilli 1921 a. koosoleku täieliku protokollu nr. 23 algüleskirjutuses lhk. 37—45.)

Rkl. A. Oinas (sd.): Lugupeetud rahwasaadikud! Mina ei taha praegu kõnealolewat küsimust tema täies ulatuses puudutada, waid ainult wastata kaubandus-tööstusministrile, kes minewa neljapäewasel koosolekul tähendas, et mina mitte õieti ei ole Riigikogu informeerinud selle lepingu asjas, mida toitusministeerium kawatses wõimüügi ja wäljaweo kohta ühe kohaliku ärimehega teha.

Kas oli minul üleüldse õigus Riigikogu informeerida? Mina arwan, et käesolewal juhtumisel, kus wõi wäljaweo küsimus täies ulatuses Riigikogus arutusel oli, minul mitte ükski õigus ei olnud, waid koguni minu kohus oli seletust anda selle kohta, kuidas tegelikult wõi wäljawedu on senni käsitatud. Hra kaubandusminister tähendas, et mina ei olewat mitte õieti talitanud, olewat nimelt tähtsa osa sellest informatsioonist, mis minul, kui riigikontrolööril oli, awaldamata jätnud, nimelt seda, et wõi wäljaweost saadud waluuta oleks toitusministeeriumi kätte läinud, kes selle eest õlikookisid oleks wõinud tellida.

Mina olin oma informatsioonis täpipealne. Mina seletasin, et toitusministeeriumi poolt tehtud wõimüügi lepingukas ei olnud sõnagi räägitud õlikookide ostmisest ega sisseweost wäljamaalt. Hra kaubandusminister tähendas, et waluuta, mis wõimüügist oleks saadud, oleks läinud toitusministeeriumi kätte, kes selle eest oleks kookisid tellinud. See ei ole aga mitte nii. Wõimüügi leping oli tehtud Eesti markades, wäliswaluuta aga oleks läinud ärimehe kätte. Ma awaldasin eelmisel, neljapäewasel koosolekul kahtlust selle kohta, et kas see ärimees oleks ülepea hakanud õlikooke sisse wedama. See kahtlus leidis ootamata tõenduse täh. ärimehe enese seletuses, kes „Päewalehes“ kirjutab, et temal olla kawatsus olnud Norrast raswaheeringaid sisse wedada. Hra ärimees tõendab, need olewat head heeringad. Wäga wõimalik. Kõrwale jättes ka küsimust, kas meie maal, mis kolmest küljest suurwetega ümbritsetud on, raswaheeringaid suurel arwul sisse wedada tarwis on, tähendan ainult, et raswaheeringad siiski mitte õlikoogid ei ole, millest siin nii palju on räägitud.

(Sõna wõtab rkl. Chr. Arro. Tema kõne on parandamata kujul leida Riigikogu 14. aprilli 1921 a. koosoleku täieliku protokollu nr. 23 algüleskirjutuses lehek. 46—50.)

Rkl. Th. Pool (töer.): Teen järgmise ettepaneku: „Wabariigi Walitsuse seletust ära kuulates, läheb Riigikogu päewakorras edasi.“

6. Ülemineku-wormeli Juhataja A. wastuwõtmine. Kerem: Kõnele-

jate nimekiri on otsas. Sisse on tulnud 3 ülemineku-wormeli. Soowitakse nende ettekandmist? (Rahwasaadikud jaatawad). Esimene ülemineku-wormel on järgmine:

„Wabariigi Walitsuse esitaja seletust wõi ja liha wäljaweo asju ära kuulates, juhib Riigikogu walitsuse tähelepanu selle peale, et wõi ja liha wäljawedu wõib lubada ainuüksi piiratud määral, kindla kontrolli all eeldusega, et kindlustatud oleks rahwatoitlusele wastaw hulk raswaaineid ja piima-majapidamistel tarwiline hulk rammutoitu, wäljaweetawa wõi walmistamiseks — ja läheb päewakorras edasi. Eesti Rahwaerakonna nimel J. Tõnisson.“

2. „Wabariigi Walitsuse seletust wõi ja sealha wäljaweo kohta ära kuulates, leiab Riigikogu, et praegusel ajal, rahwatoitlusolude seisukohast wälja minnes, mitte lubada ei wõi nimetatud aineid wälja wedada, tunnistab walitsuse seletuse mitte-rahuloldawaks ja läheb päewakorras edasi. — A. Jõeäär.“

3. „Wabariigi Walitsuse seletust ära kuulates läheb Riigikogu päewakorras edasi. — Th. Pool.“

Et rahwasaadiku A. Jõeäär'e ettepanek kõige kaugemale ulatawam on, sellepärast panen ta esimesena hääletamisele. (Hääletatakse.) (Sekretäär loeb hääli.) Palun neid, kes on rhs. J. Tõnisson'i ülemineku-wormeli poolt, käed üles tõsta. (Hääletatakse.) (Sekretäär loeb hääli.) Kes on rhs. Th. Pool'i ülemineku-wormeli poolt? (Hääletatakse. Sekretäär loeb hääli.)

Ükski ettepanek ei ole absoluutset hääleteenamust saanud, sellepärast panen nad uuesti hääletamisele poolt ja vastu. Et rahwasaadik Th. Pool'i ülemineku-wormel kõigerohkem hääli on saanud, siis panen ta kõige enne hääletamisele. (Hääletatakse.) Sekretäär loeb hääli. Palun neid, kes rhs. A. Jõeäär'e ettepaneku poolt on, käed üles tõsta. (Hääletatakse ja loetakse hääli.) Panen hääletamisele rkl. J. Tõnisson'i ettepaneku. (Hääletatakse ja loetakse hääli.)

Liht ülemineku-wormel on saanud poolt 35, vastu 32 häält; sellega on see wormel vastu wõetud. Rhs. A. Jõeäär'e ettepanek on saanud poolt 29 häält, vastu 42 häält. Rhs. J. Tõnisson'i ettepanek on saanud — poolt 5 häält, vastu 27 häält. (Rkl. O. Amberg kohalt: Kell on 8; waheaega määrata!)

7. E. Sd. T. P. Rk. Kuulen ettepanekut r. arupärimise waheaega määrata. ettep. „werise kok- Enne seda on mul aga kupõrkamise kohta Riigikogule teada anda, et uus arupärimine „Lootuses“ päewa- sisse on tulnud Wabariigi Walitsusele korda wõtmine. werise kokkupõrkamise üle ning wanema politseikordniku Karl Malter'i haawamise kohta „Lootuse“ seltsimajas 11. apr. 1921 a. Tallinnas. Riigikogu ajutise kodukorra § 62 põhjal otsustab Riigikogu, kas seda arupärimist kohe päewakorda wõtta, wõi komisjoni anda. Selle kohta wõin sõna anda kodukorra põhjal kahele poolt ja kahele vastu.

Rkl. K. Ast (sd.): Ma ei taha praegu mitte pikemalt peatada arupärimise sisu juures; tahan ainult toonitada, et arupärimine käib selle juhtumise kohta, mis juba ajakirjanduse läbi teatawaks saanud, ja et selles asjas ilmsiks tuleb väga omapäine talituswiis ja üleüldse väga imelik olukord politseiwõimude ja sõjawäe wahel. Asjalugu on linnas suurt ärewust sünnitanud ja ma arwan, et ta niiwõrd tähtis on, et Riigikogu teda täna arutusele wõtab. Teen ettepaneku arupärimist tänasesse päewakorda wõtta.

Juhataja A. Kerem: Sõnasoowijaid rohkem ei ole. Rhs. K. Ast on ettepaneku teinud arupärimist tänasesse päewakorda wõtta. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse). Mõne üksiku hääle wastuseisemisega on Riigikogu otsustanud arupärimist tänasesse päewakorda wõtta.

Rkl. K. Ast (sd.): Teen ettepaneku arupärimist wõtta 6. päewakorrapunktiks.

Rkl. O. Strandman (tõer.): Teen ettepaneku arupärimist paigutada wiimaseks punktiks peale küsimisi ja arupärimisi, enne seaduseelnõusid.

Juhataja A. Kerem: On 2 ettepanekut tehtud selle arupärimise paigutamise kohta. Rhs. K. Ast'i ettepanek on arupärimist panna 6. päewakorrapunktiks ja rhs. O. Strandman'i ettepanek — arupä-

rimist paigutada wiimaseks punktiks peale küsimisi ja arupärimisi, s. o. 12. päewakorrapunktiks. Panen need ettepanekud sissetuleku järjekorras hääletamisele. Kõige pealt rkl. K. Asti ettepanek. (Hääletatakse. Sekretäär loeb häält). See ettepanek on saanud poolt 28, vastu 38 häält; sellega on ta tagasi lükatud. Panen rkl. Strandman'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse). Igatahes on enamus poolt; hääletelugemist ei nõuta; loen ettepaneku wastuwõetuks.

Panen hääletamisele ettepaneku ¼ tunnilist waheaega määrata. (Hääletatakse) Ühelhäälrel on otsustatud ¼ tunnilist waheaega pidada. Kuulutan ¼ tunnilise waheaja.

(Waheaeg algab kell 8).

Koosoleku algus peale waheaja kell 8.23 min.

8. Siseministri wastus arupärim. peale wägiwalla tarw. kohta rkl. J. Allikso kallal. Siseminister K. Einbund: Austatud rahwasaadikud! 18. märtsil s. a. esines Riigikogu Kommunistline rühm

Wabariigi Walitsusele järgmise arupärimisega:

1) Kas on Wabariigi Walitsusel teada, et täna, 18. märtsil s. a. Tallinna politsei Suure Karja tän. nr. 18, endise töölistemaja ees tarwitas wägiwalda rkl. Allikso kallal ja et Tallinna politseiülema abi korraldusel Allikso arreteeriti?

2) Mis on Wabariigi Walitsus teinud, et rkl. Allikso isikupuutumises süüdiolijad wastutusele wõetakse ja

3) mida kawatseb walitsus teha, et tulewikus rkl. isikupuutumatus kindlustatud oleks, et kellegi kallal wägiwalda ei tarwitataks?

Sellest arupärimisest teada saades, tegi siseministerium politsei peawalitsuse ülemale korralduse: „Riigikogu Kommunistline rühm esines arupärimisega, milles seletatakse, et Tallinna linna politseiülema abi Raudsepp on Allikso kallal wägiwalda tarwitanud, kästes teda muuseas arreteerida. Asja kohta on Tallinna linna politsei protokolli teinud, mille põhjal tuleb juurdlus ette wõtta. Et kaebtus tehtud linna politseiülema abi peale, siis palun teie korraldust, et juurdlust toime paneks politseiülem ise.“ 18. märtsil s. a. S. Karja tän. maja nr. 18 juhtunud asja kohta sai aga sellekohane korraldus tehtud politsei inspektorile hiljem, sest linna politseiülem ise wõiks wahest oma abi tegewusest huwi-

tatud olles juurdlust mitte erapooletult toimetada. Juurdlus selles arupärimises ettetoodud faktide kohta on tehtud politsei inspektori poolt. Samal päeval, peale rkl. Allikso poolt kirjeldatud juhtumise, ilmus Allikso linna politseisse ja laskis enese kohta teha järgmise protokoll:

„1921. a. märtsikuu 18. päeval seadsin mina, Tallinna linna politseiülema abi J. Tamm käesolewa protokoll kokku alamaljärgneva üle. Täna sel kuupäeval ilmus politseiülema kantseelisse Johannes Hansu p. Allikso, 26 a. wana, wallakooli haridusega, kohtu poolt enese ütlemise järele karistamata ja elukoht Dreewingi tänaw nr. 17 krt. 1, ja teatas järgmist: Täna hommikul, umbes kella 10 ajal, seisin mina töolistemaja juures nurga peal ja waatasin kui majast kraam välja kanti ja kuhu teda pandi. Seal juures tuli minu juure linna politseiülema abi Raudsepp ja ütles: „Mis teie wahite siin, kui minema ei saa?“ kusjuures ta mind kõrist kinni wõttis ja tõukas, mis peale mina kohe minema hakkasin. Waewalt sain mõne sammu astuda, kui minu kallale mitu jalapolitseinikku tulid, kes mind ka tõukama hakkasid, kuna neile kaks ratsapolitseinikku abiks tulid, kes mind nuutidega peksma hakkasid ja tahtsid hobusega peale ajada; siis olin sunnitud ära jooksuma. Jaani täna wal ajasid ratsapolitseinikud mulle järele ja nõudsid, et ma kõnniteelt maha hobuste wahele tuleks, mida mina ka tegin. Ratsanikud tõid mind omawahel Eesti pangamaja juure, kus nad mind jalapolitseinikule üle andsid, kes mind arestima jasse pidi wiima. Wene täna wal postimaja juure jõudes ajas meile üks ratsanik järele ja andis jalamehele käsu, mind lahti lasta. Minu nõudmise peale, kes mind arreteerida lasi, wastas ratsanik: „täna õnne, et minema saite“ ja sõitis ise minema mind maha jättes. Esialgse käsu minu arreteerimiseks andis Raudsepp, kuna aga teised politseinikud seda üksteisele edasi andsid. Nõuan, et õige kord saaks jalule seatud ja korrariikujad ja minu peksjad seaduslikule wastutusele saaksid wõetud. Tunnistajatenä palun üle kuulata Walter Klemmer'i, elukoht Karjamaa tänaw 6/1, Woldemar Kask'i elukoht W. Wiru tänaw 14/4 ja Aleksander Kaasik, elukoht Kalewi tänaw nr. 9 k. 4.“

Niisugune protokoll tehti politseiülema abi poolt rkl. Allikso isiklikul nõudmisel, millele alla kirjutanud politseiülema abi ja Allikso. Selles protokollis ettetoodud andmete selgitamiseks ja sisseantud arupärimise selgitamiseks saigi korraldus tehtud

politsei inspektorile seda juurdlust ette wõtta.

Enne, kui selgitamisele minna, juhiksin Riigikogu tähelepanu selle peale, et politsei oli töolistemaja juure kutsutud korra alalhoidmiseks kohtupristaw Rebase poolt. Tema kirjutab Tallinna politseiülemale: „18. märtsil 1921. a. kell 9 homm. on minu poolt Tallinna-Haapsalu rahukogu täitmise lehe 7. märts. 1921 a. nr. 1395 põhjal määratud nõudja Tall. E. laenuwanga majas, S. Karja tän. nr. 18 sealasuwate ametiühisuste wäljatõstmise ühisuste käes olewatest ruumidest. Sellest teile teatades, palun teid minu korraldusse saata selleks ajaks politsei kaasabi korra alalhoidmiseks selle täitmise juures teie heaksarwamise järele“.

Allikso on ülekuulamisel järgmise tunnistuse annud protokollis ettetoodud andmete tõenduseks. Muuseas peab tähendama, et juurdlus oli lõpetatud juba enne pühi ja et wastus selle peale oleks wõinud järgneda otsekohe peale pühi. Et aga rkl. Allikso ajutiselt kusagile maale oli ära sõitnud ja et tema enne tagasi ei jõudnud, siis ei saadud teda ka üle kuulata. 6. apr. 1921 a. ülekuulatud kaebaja Riigikogu liige, Rawila walla kodanik Joh. Allikso, 26 a., elukoht Dreewingi tän. 17 — 1 seletab järgmist: „Pean ka praegu oma kaebtusest politsei peale täielikult kinni ja kinnitan, et minu poolt 18. märtsil s. a. ülesantud kaebtus täiesti tööle wastab. Kirjeldan lühidalt weel seda juhtumist: 18. märtsil umbes kella 10 paiku hommikul seisin mina töolistemaja lasteaia pool nurgal ja waatasin kuidas töolistemajast kraami välja kanti ja kuhu see kraam pandi. Seisin mitte wäga kaugel teistest isikutest, kuid nendest siiski täiesti eraldatud. Umbes paar sammu minust ees seisis üks tundmata meesterahwas. Seal tuli selle meesterahwa juure politseiülema abi Raudsepp ja käskis teda sealt minema minna, mis see meesterahwas ka tegi. Peale selle tuli hra Raudsepp otsekohe minu juure ja ütles: „Minge siit minema, mis teie siin wahite!“ Mina wastasin temale, et mina tean, et minema pean. Selle peale karjus minu peale hra Raudsepp: „Kasi minema!“, sealjuures minu rinnust kinni haarates ja mind tõugates. Niisuguse tegewuse peale wastasin mina hra Raudsepp'ale: „Palun mitte kätega kallale tulla! Mina olen Riigikogu liige Allikso“. Raudsepp aga mind edasi tõugates wastas: „Mul on see ükskõik, kes sa oled“.

Peale selle hakkasin mina sealt edasi minema. Kuulsin, kui Raudsepp seal seis-

watele jalapolitseinikkudele käsu andis mind kinni wiia. Politseinikud tulidki minu juure, haarasid minust kinni ja tõukasid oma ees edasi puude alla, kuna üks ratsapolitseinik tagant hobusega vastu selga ajas. Jalapolitseinik jäi nüüd natukene eemale, kuna mina aga ühe teise juuretunud ratsapolitseiniku hobuse eest, kes minu järele ajas, puu taha läksin. Ratsanik hakkas hobusega ümber puu minule järele ajama. Wiimaks käskis ratsapolitseinik mind puu tagant välja tulla. Kui aga puu tagant välja tulin, ajas ratsanik minule uuesti hobusega selga, kusjuures ratsanik mind nuudiga kaks korda lõi. Üks hoop langes parema käewarre pihta, öla lähedale, teine mööda selga alla. Wiimane hoop ei olnud tugew, kuid esimene jättis märgi järele ja pärast walutas käsi ja oli kange. Olin sunnitud ratsaniku eest ära põgenema ja jooksin üle uulitsa rahwa hulka, kust Jaani uulitsat mööda alla minema hakkasin. Sain saimmu 10 edasi minna, kui kaks ratsanikku minule järele sõitsid ja jalgte pealt maha hobuste wahele tulla käskisid, mida mina ka tegin. Ratsanikud wiisid mind oma hobuste wahel edasi kuni Eesti pangamaja nurgani, kus mind ühele jalakordnikule üle andsid. käsuga mind kinni wiia. Jalakordnik wiis mind kinni Wene uulitsani. Seal sõitis meile järele üks ratsanik ja küsis minult, mispärast see wahejuhtumine tuli. Wastasin, et mina uulitsa peal mingit seletust ei anna, waid annan seda seal, kuhu mind wiiakse. Ratsanik kordas teist korda sama küsimust. Wastasin temale samuti. Ütleisin jalapolitseinikule, et olge head, lähme edasi. Ratsapolitseinik keelas jalameest edasi minemast ja käskis mind wabastada, mida siis jalamees ka tegi. Wabaks saades küsisin ratsamehelt, et kes mind arreteerida käskis ja mispärast. Ratsanik wastas minule: „täna õnne, et lahti saite“.

Nõnda, et siin ülewalpool tähendatakse, et käsu oli annud politseiülema abi Raudsepp, allpool aga küsitakse, kes on teda arreteerida käskinud.

„Sealt edasi tulles, tulid minu juure mitmed isikud, kes endid üles andsid tunnistajateks politsei poolt minuga ümberkäimise asjus. Palusin neid kaasa ja läksin linna politseiwalitsusse, kus kaebtuse sisse andsin. Lisan juure, et minu edasiwiimise juures politseinikkude poolt keegi tundmata naisterahwas minu kõrwal jooksis ja kisa ja kära tegi. Naise sõnadest sain mina nii palju aru, nagu oleks tema politseinikkudele soowitanud mind Wenemaale saata. Mingisugust ümberpiiramist naiste

poolt ja nendega sõimlemist wastastikku minul töolistemaja juures pole olnud. Mina isiklikult seda ratsameest, kes mind nuudiga lõi, ära tunda ei wõi, sest et ei saanud tema wälimuse peale tähelpanu pöörata.

Asja mitmekülgeks selgituseks annan järgmised tunnistajad üles: 1) Rudolf Weiram, elukoht Tarabella tän. nr. 22, k. 10. 2) August Spreng, Poska t. nr. 24 k. 11. 3) Mihkel Pihelgas, Toom-Waestekooli t. nr. 28, k. 19. 4) Aleksander Keltberg, Ülem-Sõja t. nr. 3, k. 11. 5) Johannes Prommis, Odra t. nr. 4, k. 8. 6) Wilhelmine Klement, Õuna tän. nr. 3, k. 8. 7) Marie Sarens, Laulupidu t. nr. 16, k. 10. 8) August Post, Tõnismägi nr. 8, k. 5. 9) Henriette Riismann, S. Arehna tänaw nr. 14, k. 3. 10) Anette Lauter, Baltiski t. nr. 27, k. 3. 11) Aleksander Laim, Odra tän. nr. 2, k. 11. 12) Ida Poller, S. Juhkentali t. nr. 22, k. 8.

Lisan juure, et mina tõendada ei wõi, kas mind nuudiga kaks wõi üks ratsapolitseinik lõi, sest löömine sündis selja tagant, kuhu mina näha ei wõinud. Kinnitan, et neid kolme isikut, kes end samal päewal minule uulitsal tunnistajateks üles andsid mina ennem ei tunnud, ega nende nimesid ei teadnud. — N. S. § 940 on minule kuulutatud. Muud juure lisada ei ole. Minu tunnistus on minule ette loetud.

Mina, Johannes Allikso, panen siinjuures ette arsti tunnistuse, wäljaantud dr. J. Renter'i poolt 18. märtsil s. a. nr. 125 all ja palun seda protokollu juure lisada. Ühtlasi palun mind weel ka praegu kohtuliku arsti poolt järel waadata lasta“.

Allikso poolt ettetoodud tõenduste selgitamiseks on tema poolt üles antud 3 tunnistajat, kes asja kohta järgmist seletawad: „Linna tuletõrjude komando kutsar, Harku walla kodanik Kask tunnistab järgmist“: 18. skp. hom. umbes kella 10 ajal tulid minna ühes oma sõbraga Walter Kleumer'iga Ameerika tänawalt, et läbi Karja tänawa oma korterisse minna. Töolistemaja ette jõudes nägin, et sinna ümbruskonda hulk rahwast oli kogunud. Seal samas platsi peal, töolistemaja ees, seisis keegi isik, kuidas pärast selgus, Allikso, kellele politseiülema abi Raudsepp ette pani platsilt lahkyda, kusjuures Raudsepp mingisuguseid wiisakuseta sõnu ei tarwitanud, niisama ka kätega ei tõuganud. Mina kuulsin, kui Allikso ütles: „Ma lähen ise minema“. Peale selle hakkas Allikso Jaani kiriku poole minema, ning temaga läks ühes üks politseikordnik, kes teda kätega õlast kinni hoidis. Waewalt oli Allikso 30—40

sammu edasi saanud, kui keegi ratsakordnik temale järele sõitis ja paar korda kantsikuga selja pihta lõi. Kas kordnik oma enese heaksarvamise järele seda tegi, ehk sai tema kellegi poolt saadetud, seda mina ei tea. Ka ei tea mina, kas Raudsepp seda nägi ehk mitte. Ratsakordnik oli suure punase hobuse seljas, keskmise kaswuga walgetwerd noormees. Kahtlen, et teda ära tunnen, kui tema minule ette näidatud saab. Peale selle läksime meie minema turu poole ja nägin, kui Allikso ühe politseiniku saatel Jaani tänawat mööda wiidi. Umbes 5—10 minutit peale selle tuli Allikso Wiru tänawa otsas meile wastu ja kutsus meid ühes Klemmer'iga kaasa politseiwalitsusse, et meie kui tunnistajad tema peksmise asjas wõiks olla“.

Teine tunnistaja metallitöölise ametiühisuse liige, tuletõrjujate autopritsi juht, Walter Klemmer, 23 aastane, tunnistab järgmist:

„Olin ühes oma tuttawa Kask'iga 18. skp. hommikul töolistemaja läheduses ja nägin seal järgmist: majast kanti ekspreside läbi kraami wälja. Maja ümbruskonnas oli rahwast palju. Politseinikud tõrjusid rahwast majast eemale. Üks jalakordnik tõi töolistemaja eest enese kaasas puistee poole ühe minule tundmata nooremehe. Kuulsin, et noormees kordnikule ütles: „Ma lähen isegi“. Siis sõitis nooremehe juure üks ratsakordnik. Noormees peitis enese ratsaniku eest puu taha. Seal hakkas noormees Jaani tänawa poole minema. Siin lõi ratsakordnik noortmeest paar korda piitsaga selja pihta. Noormees pani Jaani tänawa poole jooksu. Ratsakordnik sõitis temale järele. Meie jäime platsile ja ei näinud, mis nooremehega edasi sündis. Platsilt läksime meie warsti Wiru tänawa poole. Seal nägin, et noormees ühe jalakordniku saatel Wene tänawat mööda läks. Siin jõudis jalakordnikule järele ratsakordnik, kes noortmeest wabastada käskis, mis ka sündis. Wabastatud noormees kutsus üles inimesi, kes näinud, et teda löödud. Mina Kask'iga ja veel üks tundmata meesterahwas andsime endid tunnistajateks üles. Noormees palus meid politseiwalitsusse tulla, kus kaebtuse tema peksmise kohta sisse andis. Meid seekord politseis ette ei kutsutud. Kuulsin inimeste käest, et see noormees Allikso on. Naiste kisa ja sõimlemist Allikso'ga ei kuulnud, sest seisime majast hulk maad eemal. Meie nähes Allikso'l teiste politseinikkudega, peale ühe jala- ja ühe ratsakordniku, tegemist ega kokkupuutumist ei olnud. Ratsaja jalapolitseinikku, kes Allikso'ga tegewu-

ses olid, mina ei näo, ega nime pidi ei tunne, ega wõi neid ka praegu ettenäitamisel ära tunda, sest et ma nende wäljanägemise peale rõhku ei pannud.

Metallitöölise ametiühisuse liige lukussepp Aleks. Kaasik tunnistab umbes sedasama, nii et mina arwan, et seda enam ette lugeda ei maksaks. (Allikso kohalt: Palun tingimata ette lugeda!). Wõib ka. (Loeb). „Olin juhtumisi 18. skp. hommikul S. Karja tän. töolistemaja läheduses ja nägin seal järgmist. Maja läheduses oli palju rahwast. Politseinikud hoidsid rahwast eemale. Üks noormees kübaraga ja säärsaabastega tahtis maja lähedusse minna. Tema ja politseinikkude wahel algas sõnelemine. Jalapolitseinikud wiisid rüseledes nooremehe maja lähedalt põdsaste poole. Nende järele sõitis ratsakordnik, kes nooremehele hobuse peale juhtis. Noormees pani jooksu. Siin sõitis üks teine ratsakordnik nooremehe juure ja lõi teda mitu korda ratsanuudiga selja pihta. Noormees jooksis Jaani tänawa poole. Kaks ratsakordnikku sõitsid nooremehele järele ja andsid tema Jaani tän. jalakordnikule üle, kes nooremehega edasi minema hakkas Wene tän. poole. Mina ühes suure hulga rahwaga läksin nendele järele. Wene tänawa nurgal sõitis üks ratsanik nendele järele ja käskis noortmeest wabastada, mis ka sündis. Noormees kutsus siis tunnistajaid üles, kes tema peksu näinud olid. Mina ühes teistega andsime endid tunnistajatena üles ja läksime linna politseisse, kus noormees siis kaebtuse sisse andis. Siis sain teada, et noormees Riigikogu liige hra Allikso on. Politseiülem abi Raudseppa näo järele ei tunne. Nooremehel oli töolistemaja juures kokkupuutumist ainult kahe jala- ja kahe ratsapolitseinikuga. Kedagi neist politseinikkudest mina ei tunne. Muud midagi juure lisada ei ole. Seda veel wõin juure lisada, et üks wanapoolne naisterahwas töolistemaja läheduses Allikso'd miskisuguste sõnadega sõimas. Mis selle sõimu põhjuseks oli, seda mina ei tea. Minu tunnistus on minule ette loetud“.

Need olid seletused, mis antud protokollis ettetoodud andmete tõenduseks olema peawad. Et süüdistus sihitud oli politseiülem abi Raudseppa wastu, et tema käsul arreteerimine olewat sündinud, nagu süüdistuses ette tuuakse, ja et tema korraldusel Allikso'd löödud ja et tema ise Allikso'l rinnust ja kõrist kinni wõtnud, siis on kõigeloolumikum, kui meie kõigesmalt ette toome politseiülem abi Raudseppa enese seletuse asja kohta.

„Mina, Tallinna linna politseiülem aabiline Jaak Jaani poeg Raudsepp, annan selles asjas järgmise seletuse: Kohtupristawi Rebase nõudmisel ja Tallinna linna politseiülem korraldusel määrati mind korrapidajaks kohtuotsuse täitmise juure ametiühisuste S. Karja tän. nr. 18 majast väljatõstmiseks. Umbes kella 9 ajal hommikul leidsin tähendatud majas umbes 100 isikut, kes kawatsesid seal koosolekut ära pidada. (Pahemalt poolt: Kust teie teate, et nad kawatsesid?) mida mina ära keelasin, sest puudus sellekohane luba. 10 min. enne kella 9 ilmus kohale kohtuotsuse täidesaatja, kohtupristaw Rebane. Järelewaatusel selgus, et mõned ametiühisused priitahtlikult majast olid välja kolunud, kuna osa nendest seda ei teinud. Kohtupristaw asus sunniwiisil väljatõstmisele, milleks ekspresseid kohale olid kutsutud. Ametiühisuse liikmed hakkasid kohtuotsust täidesaatwate ametnikkude ja ekspresseid kohta pilkawaid märkusi tegema ning ässitasid ekspresse streigile, mille järeldusel ka ekspress nr. 19 tööst ära ütles. Et töö mitte takistatud ei saaks, mis isearanis maja ees väljas silmapaistwaks oli, kus ekspressid olid sunnitud väljatõstetud kraamiga läbi minema ametiühisuste liikmete pilgete all, keelasin mina maja ees salkades seismise ära. Umbes kella 11 ajal olid töolistemaja lõunapoolse nurga juure jälle kümnekond isikuid kogunud ning ligi newaid ekspresse nähes, palusin mina neid lahkuda ning tee waba hoida. Osa lahkus minu nõudmisel, kuna osa seda ei täitnud. Ma astusin ligemale, ning käsi kahelepoole välja sirutades tõrjusin salkkonda tagasi, mis peale see ka Jaani kiriku poole liikuma hakkas. Muidugi, käte laiailirufamist rahwa tagasitõrjumiseks, nagu seda politseinikud teewad, võib mitmet moodi seletada. Et selle salga hulgas ka rkl. Allikso oli, ei pannud ma tähele. Alles hiljem nägin teda. Mingisugust kõrist kinnaaramist ega tõukamist ei olnud, mida terwe rida tunnistajaid wõiwad tõendada. Selle peale keerasin mina ennast ringi ning tegin korralduse, et seal seiswad noored mehed saaksid ära saadetud, sest et tööd takistasid. Mõne aja pärast ilmus minu juure, töolistemaja ette, reserwiülem Ott ning teatas, et kordnikud olewat ühe meesterahwa Jaani kiriku ligidalt pargist 6. politsei jaoskonda saatnud, kes seal naisterahwastega oli tülitsevad ja rahu rikkunud. (Naer). Minu küsimise peale lähemalt meesterahwa tundemärkide üle ei teadnud Ott wastata, kuid lubas kohe järele kuulata. Mõne minuti pärast tagasi ilmu-

des teatas Ott minule lähemalt selle meesterahwa tundemärkide üle, mis peale mina tähendasin, kas see mitte rkl. Allikso wast ei olnud. (Allikso kohalt: Kuidas ta siis mind ära tundis?). Kuulda saades, et isik on 6 politsei jaoskonna poole teele saadetud, käskisin Ott'i korraldust teha, et saaks kindlaks tehtud, kes see isik on, ning kui see Riigikogu liige Allikso on, siis teda wiibimata wabastada. Mõne minuti pärast teatas Ott, et see tõesti rkl. Allikso on olnud, keda ka wabastatud, (Allikso kohalt: Kust ta seda teadis? Mina ju mingisugust seletust ei annud.) mingisugust peksmist mina näinud ega kuulnud ei ole. niisamuti ei ole minu poolt käsku antud Allikso arreteerimiseks. Tunnistajatena selles asjas palun üle kuulata reserwiülemat Ott'i, reserwi kordnikka Aman'i, Wõigemast'i, Reimundt'i, Mihkel Piilow'i ja Kerd'i, peale selle 6. jaoskonna kordnikka, kes töolistemaja lõunapoolses küljes korrapidajateks olid“.

Selles asjas sai terwe rida inimesi üle kuulatud, kes kordnikkudena korrapidajateks olid ja eraisikuid ja sõjawäelasi, kes seal juures juhtusid olema, ja nende tunnistuste järele selgub asi järgmiselt: Tallinna linnapolitsei ratsareserwi kordnik Jaan Heinrichi poeg Reimundt, 28 a. seletab: olin ühes teiste ratsa- kui ka jalakordnikkudega 18. skp. umbes kella 10 ajal hommikul korrapidajaks töolistemaja juures Suur Karja tän., kust sel päewal kohtupristawi poolt ametiühisuste kraam sai välja tõstetud. Seal korda pidades nägin ja kuulsin mina järgmist: töolistemajast kandsid mitmed isikud, wist töölisel isik, kui ka ekspresseid, kraami välja, mida maja otsas olewa platsi peale puude alla paigutasid. Maja ette, kui ka platsi peale, kogus suur hulk rahwast, kes uudishimulikult väljatõstmise protseduuri pealt tahtsid waadata. Et aga rahwakogumine sinna waba liikumist ja wäljakandmise tööd takistas, oli meile, kordnikkudele, ülesandeks tehtud tänaawat ja platsi üleliigsest rahwast waba hoida. Selleks edasi-tagasi sõites palusime meie kokkutulnud rahwast laiaili minna, mis ka sündis. Maja otsa puude alla oli üks salkkond mehi ja naisi kogunud, kes seal kisa ja kära tõstsid. Lähedalseisew jalakordnik ajas selle kisategewa salkkonna laiaili. Natukese aja pärast kogus sinna aga jälle salk naisi kokku, kelle hulgas ka üks tundmata meesterahwas oli. Jalakordnik teatas, et see meesterahwas juba teist korda sealsamas kohas naistega wastamisi sõimleb ja kisa teeb. Ma sõitsin kohale, kus järgmist nägin ja kuulsin:

naisi oli sinna kokku kogunud umbes 6—7, nende hulgas üks tundmata meesterahwas — nagu pärast selgus, oli see meesterahwas rkl. hra Allikso. See tundmata meesterahwas sai kokkukogunud naiste poolt õige ohtrasti söimata. Kuulsin naiste poolt tundmata meesterahwa aadressil järgmisi sõnu: „Sõitke kuradi kaabakale otsa, oleks mul rewolwer, ma laseks su kuradi kaabaka maha. Sa Wenemaal närisid kuiwand leiwakoorukest, siin oled küllalt tööliste raha nahka pannud, aga siiski pole sul siin weel hea elada, wõid tagasi sõita oma paradisi, kust sa tulnud oled“. Et sõimu ja kisa lõpetada, hakkasin ühes ratsanik Piilow'iga naisi laiali ajama. Peasõimaja-naine kadus rahwa hulka ära, kuna tundmata meesterahwas jooksma pistis. Naiste kisa pärast ei olnud kuulda, mis meesterahwas naistele wastas, sest naiste hääled olid meesterahwa omast üle. Et selgusele jõuda, miks meesterahwas naiste eest putku pani ja mis põhjus naiste sõimul oli, sõitsime ühes Piilow'iga jooksjale meesterahwale järele, et selgeks teha tema isikut, sest nähtawasti oli tema kisa ja tülitsemise põhjuseks. Temale järele jõudime meie Jaani ja Karja tän. nurga peal; seal seisid kaks jalakordnikku. Üks nendest palus putkupanijat tundmata meesterahwast omaga kaasa tulla, et jaoskonnas tema isikut selgeks teha ja asja selgitada. Tundmata meesterahwas läks siis ka kordnikuga kaasa. Meie sõitsime töölistemaja juure tagasi ja teatasime reserwiülemaale hra Ott'ile ja politseiülema abile, hra Raudsepp'ale juhtumiseist. Tundmata meesterahwa riideid ja wäljanagemist kirjeldades jõudis hra Raudsepp selgusele, et see meesterahwas wististi rkl. Allikso saab olema; sellepärast saatis mind hra Raudsepp otsekohe kordnikule ja meesterahwale järele ja käskis kordnikuga ühesminewat meesterahwast mitte jaoskonda kutsuda, sest et tema isik juba kahtlemata selgeks oli tehtud. Ma jõudsin Wene tän. kordnikule ja meesterahwale järele ja andsin hra Raudsepp'a käsu kordnikule üle. (Wahelhüüe: Selle eest ta saigi selle aumärgi). Kordnik läks jälle oma posti peale tagasi, kuna meesterahwas oma teed läks. Mina tulin siis jälle töölistemaja juure tagasi. Umbes tunni aja pärast ilmus sama meesterahwas, keda nüüd juba kui rkl. hra Allikso'd tundsin, töölistemaja juure tagasi ja palus nüüd juba wiisakalt, et teda töölistemaja juure lastaks, sest tema olla töölisteühisuse liige; siis sai tema ka ilma takistamata minu poolt maja juure lastud. Pärast seda enam selle herraga miskisu-

gust wahejuhtumist ei olnud. Mina olin seekord küll punase hobuse seljas, kuid tõendan, et mina isiklikult, ega ka keegi teine politseinikkudest Allikso'd, ega ka kedagi teist isikut nii palja käega, kui ka kantsikuga löönud ei ole. Niisugune Allikso tõendus on põhjalikult häbemata wale. (Pahemalt poolt: Häbemata wale!). Kinnitan, et minul ülepea nuuti olemas ei ole ning polnud seda ka 18. skp. Wõin juure lisada, et sel päeval töölistemaja juure ilmumisel politseile majasolijate isikute poolt kõiksugu pilkamine ja ironiseerimine osaks sai: maja akendest näidati seesolewate naiste ja meeste poolt politseinikkudele keelt ja rusikaid ja tehti pikka nina jne. Arwan, et polkownik Buxhoevden, kes sel ajal töölistemaja ligiduses seisis, ka midagi selles asjas tõendada wõib. Muid isikuid, peale politseinikkude, kes sel korral seal wiibisid, nimepidi üles anda ei tea. Muud juure lisada ei ole. Minu tunnistus on mulle ette loetud. Lisan weel juure, et kui tundmata meesterahwas, keda lõpuks kui Allikso'd ära tunti, teist korda töölistemaja juure tuli, siis oli ta enesele mingisugusel põhjusel teised riided selga pannud“.

Järgmine protokoll: Ratsakordnik Mihkel Piilow, 30 a. seletab: „18. skp. olin ma ühes teiste kordnikkudega töölistemaja juures korda hoidmas. Olin enamasti kõik see aeg ratsakordniku Reimundt'iga ühes ja wõin tõendada, et Reimundt'i tunnistus, mis minule ette loeti, täiesti tõele wastab, ja kõik faktid, mis tema tunnistuses kirjeldatud, tegelikult tõesti nõnda olid. Üksikasjaliselt lisan oma poolt juurde, et tundmata meesterahwas, kes, nagu pärast alles selgus, rkl. hra Allikso oli, sel hommikul kahel korral töölistemaja otsa lähedal puude all tundmata naistega wastastikku sõimas ja kisa ja kära tegi. Naised olid nähtawasti väga ärritatud ja selle meesterahwa peale väga wihased. Kui mina selle salkkonna juure jõudsin, oli meesterahwas, Allikso, wihastest naistest ümber piiratud ja ma kuulsin naiste poolt meesterahwa aadressil järgmisi sõnu: „Mis teie siin hulgute! Eks minge Wenemaale — oma paradisi, kust siia tulite jne.“. Meie ilmumisel pani meesterahwas naiste käest jooksma. Sõimajad naised kadusid rahwa hulka. Mina kordnik Reimundt'iga sõitsime jooks-wale meesterahwale järele, et tema isikut kindlaks teha, sest ta oli sõimamise ja korrariikkumise peapõhjuseks. Jaani tänaval jõudsin meesterahwale järele. Seal seisis jalakordnik, kes selle tundmata jooksja meesterahwa kaasa palus tulla, et

jaoskonnas tema isikut selgeks teha ja sõimamise ja kärategemise asja selgitada. Jalakordnik läks tundmata meesterahwaga ühes jaoskonna poole, kuna meie Reimundt'iga töolistemaja juure tagasi sõitsime. Umbes tunni aja pärast ilmus see isik jälle töolistemaja juure tagasi, kuid oli omale teised riided selga pannud. Wist sellepärast, et kartis, et naised teda jälle ära tunnewad ja siis teda uuesti õnneks wõtawad. (Aga riidetest tunti siiski pärast ära). Nüüd oli meesterahwas, Allikso, õige wiisakas ja palus teda töolistemajasse sisse lasta, sest ta olla töölisteühisuse liige. Teda sai siis ka sinna lastud. Kui Allikso wihastest naistest sisse piiratud oli ja tema ja naised wastastikku sõimlesid, wõib wäga wõimalik olla, et Allikso wihaste naiste käest seal ka läbi pekstud sai, (naer) ehk mina peksu küll isiklikult ei näinud, sest jõudsime kohale alles siis, kui sõim, kisa ja kära seal juba raugemas olid. Politseinikkudele näidati töolistemajast meeste- ja naisterahwaste poolt keelt, tehti pikka nina ja ähwardati rusikatega. Mis puutub Allikso kaebtusse, et ta politseinikkude poolt olla peksa saanud, siis tõendan, et see häbemata wale on. Mina olin kõik see aeg seal lähedal ja wõin tunnistada, et Allikso'd mitte keegi politseinikkudest ka käega puutunud ei ole, weel vähem kantsikuga löönud. Kui niisugused isikud leiduma peaks, kes seda tõendada julgewad, siis on niisugune tunnistus täiesti wale-tunnistus ja selle tunnistuse andjad Allikso sõbrad wõi ühe partei mehed. Oma poolt tunnistajateks peale politseinikkude, kedagi üles anda nimepidi ei tea. Seal oli palju rahwast, kuid tuttawaid nägusid nende hulgast ei mäleta. (Wahelhiüe: Aga need naised, kas neid üle ei kuulata?).

Järgmine tunnistaja on ratsareserwi wanem kordnik Aleksander Wõigemast, 23 a. wana, seletab: Olin 18. skp. töolistemaja juures korrapidajaks, ühes teiste politseinikkudega. Sel päewal sai kohtupristawi poolt töolistemajast ametiühisuste kraam wälja tõstetud. Kraami wäljakandmist toimetasid osalt töölisid ise, osalt ekspressid. Maja ette kogus hulk uudishimulisi. Nende hulgas oli ka Allikso ja Wanja, keda mulle seal, kui niisuguseid näidati. Allikso ja Wanja protesteerisid wäga selle wastu, et rahwast maja eest laiali paluti politsei poolt minna, seletades, et nad ise on rahwa sinna kutsunud, töölisteühisuste kraami majast wälja kandma. Rahwast sai siiski laiali minna palutud, mis siis ka nende poolt sündis. Allikso ja Wanja ei tahtnud

mingil tingimisel maja eest lahkuda, kuid lahkusid wiimaks siiski sealt. (Pahemalt poolt: Miks Wanja't kinni ei wõetud?). Allikso läks maja otsa puude alla, kuhu tema ümber salk naisi kogus, kellega Allikso wastamisi sõimlema hakkas, millest suur kisa ja kära tõusis. Edasi tõendab tunnistaja sedasama, mis eelpool ülekuulatud tunnistajad.

Siis tuleb 5. jaoskonna noorem kordnik Anton Reisberg, 30 a., tunnistab umbes sedasama. Kui arwate, wõin ka ette lugeda. (Allikso kohalt: Ikkagi ette lugeda, ei maksa midagi warjata!).

Juhataja A. Kerem: Ma palun, rhs. Allikso, mitte koha pealt rääkida.

Siseminister K. Einbund (jätkab): Edasi on kõigi teiste kordnikkude tunnistused, kes seal juures juhtusid olema ja kes umbes sedasama tunnistawad. (Allikso kohalt: Aga kus need eraisikud ja sõjawäelased on?) Edasi: 10., 11 ja 12 tunnistajate arw — Tallinna II ekspresseide artelli töölisid: Andres Sepateos, elukoht seal ja seal, Jakob Steinberg ja Peeter Saul, need kõik ekspressid tunnistawad: „Meid sai ühes teiste ekspresseidega 18. skp. hommikul politsei poolt töolistemajasse, S. Karja tän. kohtupristawi korraldusse kutsutud. Kohtupristaw näitas meile, missugused asjad tulewad majast wälja kanda ja kuhu panna. Asjade mahapanemise kohaks sai määratud majaotsas olev plats puude all. Meie täitsime kohtupristawi käsku ja kandsime meile kättenäidatud asjad tähendatud kohta. Maja ümbruses, eemal seisis palju rahwast. Meie olime oma tööga niiwõrd seotud, et rahwa peale mingisugust tähelpanu pöörata sugugi aega ei jätkunud. Sellepärast ei pannud ka sugugi tähele, kuidas ümberkogunud rahwas meie tegevuse peale waatas wõi seda kritiseeris.“

Alamohwitseride õpieskadroni wahtmeister Arwid Gustawi poeg Nolken, elukoht eskadronis. (Pahemalt poolt: Parun! Parun jah!) Wahtmeister. (Pahemalt poolt: Endine parun!) No waewalt. 18. skp. hommikul olin mina juhtumisi ühes eskadroni warahoidja Klaasen'iga S. Karja tän. töolistemaja juures, kus sel ajal töölisteühisuste kraami wäljakandmine kohtuotsuse põhjal sündis. Kraami wäljakandjad olid ekspressid. Maja ümbruskonda oli palju rahwast kokku kogunud. Ratsa- kui ka jalapolitseinikud olid tegewuses, et rahwast majast eemal hoida. Kokkukogunud töölisid katsusid ekspresseide peale sõnadega mõju awaldada, et wiimaseid streigile õhutada ja et nad mitte tööliste asju wälja ei kannaks. Tööliste propaganda ei näi-

nud ekspresside peale mõjuma, sest wiimased tegid oma tööd edasi. Majaotsa platsile puude alla kogus suur salkkond naisi ja mehi. Wiimaste keskel tundsin mina rkl. Allikso ära, kes halli kübarat ja säärtega saapaid kandis. Allikso'd tunnen mina ennemine näo poolest väga hästi. Allikso ja tema ümber kogunud naised ja mehed olid wastastikku ägedas söimlemises. Seisin kaugel salkkonnast, nõnda et wastastikku söimlemise sõnadest aru ei saanud, kuid kisa ja kära oli seltskonna wahel õige suur. Ratsakordnikud sõitsid kisa peale salkkonna juure ja ajasid salkkonna laiali. Allikso aga ei tahtnud kuidagi moodi sealt lahkuda ja hakkas politseinikkudele ägedalt vastu. Naiste kisa peale pani aga Allikso ise sealt jooksu ja läks Jaani tän. poole. Kordnikud, kes nähtawasti Allikso'd ei tunnud, tahtsid selgeks teha, kes see käratseja ja korrarikkuja noormees on, sest tema ei nimetanud ennast kordnikkudele mitte, kes ta on. Sellepärast sõitsid kaks ratsapolitseinikku Allikso'le järele ja palusid teda ühes tulla isiku selgestegemiseks. Allikso läks siis nendega kaasa kunni Jaani tän., kus ratsakordnikud nooremehe jalakordnikule edasi andsid. Wiimane hakkas siis üksi Allikso'ga Wiru tänawa poole minema, et teda jaoskonda toimetada isiku kindlaks tegemiseks ja asjaselgitamiseks. Pärast kuulsin, et Allikso juba tee peal jaoskonda wabastatud oli saanud, sest tema isik oli jõutud selleks ajaks kindlaks teha. Wõin kindlasti tõendada, et kogu selle protseduuri ajal keegi politseinikkudest Allikso'd ei tõuganud ega ka nuudiga ei löönud, sest nägin oma silmaga kõik see aeg kogu seda asja pealt. Kui keegi peaks tõendama, et Allikso'd seal politseinikkude poolt nuudiga pekstud wõi tõugatud sai, siis on see lausa wale ja puhas prowotseerimine Allikso rühma meeste ja tema enese poolt. Muud juure lisada ei ole. Ainult seda wõin veel juure lisada, et see salkkond naisi ja mehi, kes Allikso'd majaotsas platsil ümber piirasid ja kelle käest ta wiimaks plehku pani, väga wihased Allikso vastu olid. Väga wõimalik, et Allikso enne politsei kohalejõudmist, naiste käest sealsamas peksa sai. Nende ümber seisis palju rahwast, nõnda et hästi ei näinud, mis õieti Allikso'ga seal sündis, kuid kisa ja kära ja söimlemine oli õige suur, nõnda, et sugugi ime pole, kui naised seal Alliksole tuupi tegid, ehk küll mina löömist Allikso ja naiste wahel isiklikult ei näinud.

Edasi järgneb ratsawäe alamohwitseridekooli ülema alampolkownik Artur Buxhoevden'i tunnistus: 18. skp. umbes kella

11 paiku läksin mina S. Karja tän. tööliste maja juurest mööda, kus sel päewal töölisteühisuste kraami wäljatõstmist toimetati. Ratsa- ja jalapolitseinikud pidasid seal korda. Sel ajal oli rahwast maja ümbruses wähepoole, sest asjad olid enamasti kõik wälja kantud. Seal nägin endist alamohwitseri Wõigemast'i, kes nüüd ratsapolitseis wanema kordnikuna teenib. Temalt küsisin, mis nad seal teewad. Wiimane wastas, et täna on tööliste kraami majast wäljatõstmine. Küsisin kuidas siis asi ka läheb? Tema wastas minule: „Wäga hästi, hra polkownik, kõik on rahulik.“ Sellest oletan, et kui midagi iseäralikku juhtumist wõi kellegi peksmist oleks olnud, tema seda minule, kui oma endisele ülemale, oleks otsekohe rääkinud. Siis läksin mina sealt edasi. Umbes kella 3 ajal päewal läksin mina linna ning mööda bulwaari edasi. Umbes realkooli läheduses kandsid neli meest ühte pinki, mis nähtawasti töölistemaja poolt toodi. Ühe salkkonna, umbes 20 mehe ümber, juure jõudes, kes juba kokkukorjatud kraami juures seisis, panid mehed pingi maha, kusjuures mehed isekis möödaminejate kuuldes siunasid: „Kui meie ka nüüd wälja kolime, kuid ükskord meie teid, kuradid, ikka poome.“ Allikso protseduuri pealtnägijaks mina mitte ei olnud, mispärast selles asjas juure lisada midagi ei ole. (Allikso kohalt: Noh, mis seal nüüd oli?)

Juhataja A. Kerem: Rhs. Allikso, palun mitte koha pealt rääkida!

Siseminister K. Einbund (jätkates): Ülekuulatud Tallinna linna politsei 6. jaoskonna ülem Juhan Paas seletas järgmist: 18. skp. olin S. Karja t. nr. 18 maja juures korda pidamas, kui kohtupristawi poolt nimetatud majast said wälja tõstetud Tallinna tööliste ametiühisused, nende kaubatarwitajate ühisus ja Kommunistline Tööliste Riigikogu rühm. Wäljatõstmise takistuseks tarwitati igasugu wõtteid: Kõige pealt kihutati wabrikutes töölisi üles ja otse nõuti neilt Riigikogu Kommunistlase rühma poolt, et töölised kõik ühingute wäljatõstmise ajaks S. Karja t. nr. 18 maja juure ilmuksid ja ainult wägiwallaga tõstetagu nende warandus wälja. Üleskihutusel suurt mõju ei olnud, sest kohale ilmunud tööliste arw oli wõrdlemisi wäike ja needki läksid politsei nõudmise peale laiali. See pahandas Riigikogu Kommunistlase rühma mehi Allikso ja Wanja'ga eesotsas. Nüüd nõuti nende poolt, et ametiühisuste juhataste liikmed paneksid ukseid lukku — las politsei tarwitab wägiwalla; selleks oli keegi Ambus, wist kesknõukogu

esimehe abi, väga terane. Ka see abinõu ei leidnud arukamate tööliste juures pinda ja ei sulutud uksi. Selle peale kadusid Allikso ja Wanja töölistemajast ära, ja vähe aega peale seda olid ka väljatõstmiseks kaubeldud ekspressid, kes ka kahevahel olid, kas asuda kohtupristawi käskude täitmisele, või mitte. Uks ekspress, nr. 19, tõrkus awalikult politsei nõudmise vastu. Ekspressidest sai politsei jagu; algas väljatõstmine igasuguste tooreste sõnade walangu all.

Jälle kadus Allikso majast, ja vähe aja pärast hakkas naiste tung. Kõik tahtsid „oma poest“ weel midagi osta. See oli wõimatu lubada, sest et poes kauba kinnipanemine ja ärawedamine oli, — naised aeti laiali.

Allikso töö ei kandnud wilja.

Allikso, ära nähes et igasugu wõtted nurja läksid, ja hoolimata igasugustest üleskihutustest väljatõstmist rahulikult edasi toimetati — kadus minu ja politseiülema abi, hra Raudsepp'a, juurest majast.

Wist oli temal midagi uut wälja mõeldud, sest kuulsime hra Raudsepp'aga, et temal naistega lahing käib wäljas, Jaani kiriku pool platsil. Nähtawasti oli Allikso wale koha peale sattunud — mitte kommunistide hulka, sest naised ähwardasid teda maha lüüa. Tuli wahele seganud politsei, ja nähes, et lärmitseb üks meesterahwas, wõtnud teda kinni, et jaoskonda tema isiku kindlakstegemiseks wiia, sest kordnik ei wõinud ju teada, et sarnasel wiisil tänawal naistega waidleja rkl. Allikso on.

Mina olin maja ees ühes hra Raudsepp'aga, kui sellest juhtumisest teatati. Raudsepp tegi korralduse, et selgeks teha, kes oli see meesterahwas, keda jaoskonda toimetada taheti. Saime aga teada, et olla Allikso, mille peale kiires korras käsk anti hra Raudseppa poolt, teda kohe wabastada.

Edasi on üle kuulatud alamohwitseride õpieskadroni warahoidja wanem alamohwitser Hans Juhani p. Klaasen ja Raasiku walla kodanik Johannes Tõnu poeg Reisberg. (Pahemalt poolt: Kes ta on?) Käsitöeline; nähtawasti on käsitöölisi, keda teie ei tunne. (Naer.) Need inimesed tõendasid sedasama, et nemad lõomist mitte näinud ei ole. (J. Piiskar kohalt: Palume ette lugeda. M. Martna kohalt: Kas teie tõesti tahate meile kõiki protokolle ette lugeda, nad on ju nii shabloonilised?) Minule on siin küsimused ette pandud ja ma pean wastawa materjaali ette kandma. (Loeb protokollist). Käsitöeline, Raasiku walla kodanik Johannes Tõnu p. Reisberg, 36 aastane, elukoht Toomwaestekooli tän.

nr. 33: „Olin juhtumisi 18. skp. hommikul S. Karja tänawal töölistemaja juures ja nägin seal järgmist: töölistemajast sai ekspresside läbi kraami wälja kantud ja maja otsa platsile puude alla paigutatud. Ratsaja jalakordnikud olid seal tegewuses, et üleliigset rahwast majast eemale hoida. Nägin, et töölistemaja otsa ligidal keegi minule tundmata noormees halli kübara ja säärttega saabastega enese ümber hulga naisi kui ka mõne meesterahwa oli kogunud, kellega noorelmehe õige äge wastastikune sõimlemine oli. Ligiolewad jalakordnikud palusid sõimlejat salkkonda maja ligidusest lahkuda. Salkkonnas olewad naised ja mehed läksid ka politsei nõudmise peale eemale, kuid kirjeldatud noormees pani politseile ägedalt vastu, tuli töölistemaja ette trotuuri peale ja ei tahtnud sealt mingil kombel lahkuda. Jalakordnikud tõrjusid nooremehe suure waewaga oma ees majaotsa poole platsi peale. Kordnikude lahkumisel nooremehe juurest jooksis see noormees jälle kohe tagasi maja ette. Ta sai seal jalakordnikkude poolt jälle eemale tõrjutud maja otsa puude alla, kus endine salkkond naisi väga ärritatult ja wihaselt nooremehe vastu wõtsid ja nooremehega uuesti ägedalt wastastikku sõimlema hakkasid. Missuguste sõnadega seal wastastikku sõimati, mina hästi ei kuulnud, sest seisin tükk maad salkkonnast eemal, kuid kisa, kära ja sõimlemine oli igatahes õige suur. Wiimaks, wist kartes, et wihased naised temale, nooremehele, kitli peale hakkawad tegema, pani noormees naiste eest plagama Jaani tänawa poole. Mõned wihased naised jooksid temale weel järelegi. Kaks ratsakordnikku sõitsid ka nooremehele järele. Wist tahtsid nad teada saada, kes see kisategija ja korrarikkuja noormees on. Wõin tunnistada, et keegi kordnikkudest seda korrarikkujat noortmeest seal ei tõuganud ega ka nuudiga lõõnud pole, sest nägin kogu seda asja kõik see aeg oma silmaga pealt. Muud juure lisada ei ole. Minu tunnistus on mulle ette loetud.

Edasi on üle kuulatud käsitöeline Johannes Reits, kes sedasama tõendab, mis eelminegi; niisama ka ekspress Hans Reinhold, Triigi walla kodanik, tõendab, et tema mingisugust peksmist näinud ei ole.

Rkl. J. Allikso selle asemel, et rahukohtuniku poole pöörata, pööras protokollitsemise asjus politseiülema poole. Selle tõenduseks, et teda löödud oli ja sellest märk järele jäänud, ilmus tema arsti dr. Renteri juure, kes temale järeelwaatuse peale järgmise tunnistuse andis:

„Tunnistus. Paluja poolt teatamata, kuhu tunnistust tarwis läheb. 18. märtsil ilmus minu juure hra Johannes Allikso ja palus ennast läbi waadata. Parema käewarre peal oli mingisugune punane plekk, mis põhjusel saadud, wõimatu oli kindlaks teha. (Allkiri) Dr. Renter.“

J. Allikso oma tunnistuses, mis siin ette loeti, tähendab selle peale, et ta palub kohtuarsti poolt läbiwaatamist. Tallinna kohtulik arst dr. Pedussaar waatas J. Allikso terwislise seisukorra üle ja seadis järgmise akti kokku:

„1921 a. aprillikuu 6. päewal toimetasin mina, Tallinna linna kohtulik arst Dr. H. Pedussaar, politsei inspektori ettepanekul, wiimase ja käskudetaütja ametniku Birk'i juuresolekul politsei peawalitsuse ruumides rkl. herra Johannes Allikso terwislist ülewaatust, kusjuures parema õlawarre ja selja peal mingisugust wälismärki werewalaku wõi pleki näol ei leidnud. Südame tegewus on kiirendatud, silma köitkile ja kurgu refleksid on puudulikud, põlweomad suurendatud, nahaärritus (demografism) wälja kujunenud. (Allkirjad.) (Lugemise ajal rahwasaadikute seas kauakes-tew naer.)

Seda materjaali läbi waadates, selgub meile järgmine: Rhs. J. Allikso ja tema poolt protokollis ülesantud 3 tunnistajat tõendawad, et rkl. J. Allikso'lt on wõetud wabadus arreteerimise teel ja et teda on ühe-kahe politseiniku poolt löödud. Kõik teised tunnistajad, nii hästi eraisikud, kui ka sõjawäelased ja juuresolewad politseikordnikud, seda näinud ei ole ja tõendada ei tea, ühtlasi ei ole ka rkl. J. Allikso ega ka tema poolt ülesseatud tunnistajad üles andma läinud, kes see politseikordnik oli, kes löi. (Rkl. J. Allikso kohalt: Kas on seadus, et kõiki peab tundma?) Tunnistajad ei wõi seda mitte öelda ja ka rkl. J. Allikso ei tea protokollis kellegi peale kaebust tõsta. Ülekuulamisel, nii hästi jalapolitseikordnikkude kui ka ratsapolitseikordnikkude seas, ei ole meil mitte wõimalikuks saanud selgeks teha, kes see lööja peaks olema. (Wahelhüüe pahemalt poolt: Küllap see ka saab selgeks tehtud. Jumal löi!) Kui meie oletame, et löödud on, nõnda, et nüüd asjaolud wastamiseks Riigikogu Kommunistlise Töölisterrühma arupärimises ülesseatud küsimiste peale, selgust ei too. (Wahelhüüe pahemalt poolt: Kas asi on uurija käes? Oleks mõni heradest peksta saanud, küll siis oleks selgust olnud!)

Juhataja A. Kerem: Ma palun mitte koha pealt rääkida.

Siseminister K. Einbund (jät-kates): Arreteerimist, kui niisugust, ei ole mitte olnud, sest teatawasti iga arreteerimine peab ette wõetud saama ainult selle ametniku poolt, kelle õigus on arreteerimise orderi wälja anda. (Wahelhüüe pahemalt poolt: Orderi peale saab kinni wiidud!) Ja seda, kui uulitsal üks korrikujaku isik kinni wõetakse ja politseisse wiiakse isiku selgekstegemiseks, see ei ole mitte arreteerimine. (Rkl. J. Allikso kohalt: Mispärast ei wiinud teie mind siis sinna?) Rkl. J. Allikso esines sel korral täiesti eraisikuna, sest nii nagu selgus, ei teadnud need politseikordnikud mitte, et see Riigikogu liige Allikso oli, mingisugust niisugust wälis märki ei olnud. (Rkl. J. Allikso: Kas wormis peab ka olema wõi?). Rkl. J. Allikso ise kordnikule ka ei öelnud, et tema rkl. Allikso on. Kordnikud wõtsid Allikso kinni ja wiisid teda politseijaoskonda tema isiku selgekstegemiseks. Kui aga reserwiilem teada sai, et üks korrikujatest on kinni wõetud, kui talle sellest teatama mindi ja selgeks sai, et see tõesti rkl. J. Allikso oli ja see sai nimelt järgmiselt selgeks: linna politseiülema abile teatati, et seal on kinni wõetud üks lärmitsejatest ja tema teadis, et üks nende hulgas oli rkl. J. Allikso, sest tema teadis juba enne, et wiimane seal oli, siis laskis järele kuulata, kas kinniwõetud tundemärkide järele mitte Allikso ei ole. (Rkl. J. Allikso: See, kel säärega saapad jalas!). Selgusele jõudes, et see tõepoolest Allikso on, saatis tema otsekohe käsu järele, et teda niisugusel korral lahti lasta. Nõnda, et isik sai selgeks tehtud juba enne, kui tema politseijaoskonda sai wiidud. Kui meie seda asja hakkaksime waatama juriidilisest küljest, siis selgub meile siin järgmine asjaolu. Siin küsitakse ettepanud arupärimise küsimistes, kas siseministril teada on, et wägiwalda on tarwitatud ja tuuakse ette sellekohased kirjutused. Kui aga seda tegu, kui niisugust waatame, mis wastawates paragrahwides ette nähtud on, siis näib minule, et see on harilik asi, (Wahelhüüe pahemalt poolt: Peksta saada!) mis kuulub rahukohtuniku alla. Kui üks eraisik on ka riigiametniku poolt lüüa saanud, siis on meil tegemist selle isiku teotamisega teoga. Ja see eraisik, tarwitades oma õigust ja meie wabariigi seadusi, võib kaebada iga riigiametniku peale ja peab pöörama otsekohe rahukohtuniku poole ja seal kõik oma tunnistajad ette tooma ja enesele satisfaksiooni muretsema. Selle asemel, et aga rahukohtuniku juure minna, on rkl. J. Allikso pööranud enese au kait-

seks Riigikogu poole arupärimisega. (Rkl. J. Allikso kohalt: Kahjuks mina mitte!) Oleks herra Allikso tõesti Riigikogu liikmena esinenud oma ametikohuste täitmisel, siis oleks loomulik olnud, et meie oleks pidanud selle protokollis ühes materjaaliga saatma prokurööri kätte, tema, kui riigiametniku haavamise pärast. Prokuröör oleks siis pidanud asja uurija kätte andma. Et tema aga seal tundmata eraisikuna figureerib ja et tema enese poolt ühtegi süüalust ette toonud pole, siis ei saa minu arvamise järele praegusel korral ka linna politseiülem ühtegi protokollis rahukohtunikule ega prokuratuurile edasi saata ja siin oleneb kõik rkl. J. Allikso'st enesest, kuidas enese haavamise eest täit rahuldust leida. Põhiseaduse rikkumisest ei wõi siin juttu olla, sest et rkl. Allikso seal Riigikogu liikmena esinenud pole. Keegi arreteerijatest ei ole teadnud, keda nad arreteerinud, (Wahelhüüe pahemalt poolt: Ta ei olnud arreteeritud!) kinni wõtnud. Ma palun mitte sõnadest kinni wõtta. (Rkl. J. Allikso kohalt: Kellest teie mind kinni wõtsite?). (Naer). (Rkl. J. Piiskar: Mis wahe on kinniwõtmise ja arreteerimise wahel?). Edasi, kui oleks teada olnud, et rkl. Allikso on ja kui siis selle teadmise juures temalt wabadus ära oleks wõetud, siis oleks loomulik olnud, et oleks wõidud kõnelda põhiseaduse rikkumisest. Seda aga käesolew materjaal meile mitte ette ei too. (Rkl. Allikso: Mispärast teie mitte kõiki tunnistajaid üle ei lase kuulata?). (Juhataja palub rhs. Allikso't koha pealt mitte wahel rääkida). Neid wõite rahukohtuniku juures üle kuulata lasta. Riigikogule asja ette kandes, pean tähendama, et politseiülem selle süüdistuse asjale, minu arvamise järele kuidagi käiku anda ei saa ja see oleneb rkl. J. Allikso'st enesest. Mis puutub sellesse, kas on Wabariigi Walitsusel teada, et rkl. J. Allikso kallal wägiwalda on tarwitatud. Wastus on: ei ole mitte teada. Mis puutub sellesse, et kas on Wabariigi Walitsus isikuid, kes rkl. J. Allikso kallal wägiwalda on tarwitanud, wastutusele wõtnud, siis pean ma ütleva, et ei ole mitte teada, kes Allikso isikut seal puutusid. Rkl. J. Allikso peab ise tema isikupuutujaid üles otsima ja wahekorde rahukohtuniku juures lahendama. Kolmandaks, mida kawatseb Wabariigi Walitsus teha, et tulewikus Riigikogu liigete isikupuutumatus kindlustatud oleks ja nende kallal wägiwalda ei saaks tarwitatud? Wiimase küsimise kohta wõin ma öelda, et Wabariigi Walitsus käib käesolewal korral kõigi makswate seaduste järele ja need makswad

seadused juba kindlustawad isikupuutumatus Riigikogu liigetele.

Juhataja A. Kerem: Makswa korra järele küsin mina arupärijatelt, kas on nad wastusega rahul. (Rkl. Allikso: Ei rahulda. Palun sisulisele arutusele üle minna). Kui arupärijad ei ole mitte rahuldatud, siis otsustab Riigikogu, kas läbirääkimisi sellel puhul alata. Palun selle kohta sõna wõtta. (Äärmiselt pahemalt poolt tehakse ettepanek otsekohe sisulisele läbirääkimisele üle minna). On ettepanek tehtud läbirääkimisi otsekohe alata. Ma panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse). Üksikute häälte wastuseismisel on see ettepanek wastu wõetud. — Awan läbirääkimised.

9. Läbirääkim. Rkl. J. Allikso **sisemin. selet.** (kom.): Kõige pealt pean **puhul arupär.** mina teatama, et see asi **peale rkl. J.** mind mitte ei üllata, mis **Allikso asjus.** siseminister siin ette tõi.

See ei ole mitte esimene kord, kus nende andmetega esinetakse, mis tema oma politseinikud on annud. Kui suurel määral need andmed mõduandwad on, wõiwad kõik arusaajad inimesed otsustada. Üksikasjad käesolewas küsimuses on tõelikumalt ette toodud protokollis, mis mina politsei inspektori juures täiendawalt teha lasin. Siin peab ka politseinikkude tunnistusi, kes ise seal juures tegewuses olid, arwesse wõtma. Ühed tunnistawad, et mina olla rkl. Wanja'ga ühes olnud. Politseiülem tunnistab, et kui tema laiali kättega rahwast laiali on ajanud, tema seal hulgas rkl. Allikso'd ära on tunnud ja sel korral mind mitte arreteerida ega kinni ei lasknud wõtta, waid et ta on rahwast laiali ajanud. Teiselt poolt teatati jälle, et mina olla uuesti tagasi tulnud rahwa juure, keda laiali aeti. Seega räägiwad andmed otsekohe üksteise wastu.

Käesolew asi tahetakse asendada nüüsgusele alusele, et mina olla hoopis naisetega kiskunud. Naised, kes mulle liiga olla teinud, lasti wabalt liikuda, kuna mind, kannatajat, arreteeriti ja politseisse wiidi. Wiimane juhtumine iseloomustab väga hästi politsei korda. Siia juure pean ma tähendama, et minu poolt on üles antud weel 12 tunnistajat politsei inspektori juures. Wiimased ei ole mitte üle kuulatud sellepärast, et need wõiwad üksikasjalisemaid teateid asja kohta tuua. Kuidas minu asi hra Raudsepp'aga oli, seda wõib keegi meesterahwas, keda ma näopidi ja ka nimepidi tunnen, väga hästi tunnistada. Ma

wõin ka teda tunnistajaks üles anda, kuid senni pole ma seda weel teinud. See meesterahwas seisis minu ees ja hra Raudsepp'a käsu peale, kes Jaani kiriku poolt tuli ja teda ära käskis minna, läks ta sealt minema. Siis tuli herra Raudsepp, kes mööda pidi minema, aga just möödamineku ajal tagasi pööras, minu poole tagasi ja ütles: „Mis teie siin wahite, kui minema ei lähe?“. Mina vastasin, et ma tean seda, et ma minema pean. Enam ta midagi ei öelnud, waid pani siis juba käed tegewusse. Kui ta oma käed tegewusse pani, siis teadsin mina, missuguse inimesega mul tegemist oli, ja ütlesin walju häälega, et ta pärast seda tagasi ei saa ajada, sest et inimesed ümber olid: „Mina olen Riigikogu liige J. Allikso ja palun mulle mitte kätega kallale tulla“. Selle peale wastas Raudsepp: „Mul on ükskõik, kes sa oled“. Ta lükkas mind ikka edasi, sest tema oli sõjariistus ja mina sõjariistadeta ja temaga kahewõitlust alata ei wõinud (Naer paremal pool ja keskel.), pealegi teadsin ju, et tal tagawarawägi olemas. Palju ta mind tagasi ei lükanud, umbes 3 sammu, ja ütles siis jälle kõwa häälega: „Wiige ta kinni“. Seda kuulsid kõik inimesed, kes seal lähedal olid, kuid neid ei ole mitte üle kuulatud. Siis tulid politseinikud, ma ei tohi mitte öelda, kui palju neid oli, kas 2 wõi rohkem, aga kahe juures olen kindel, sest mind tõugati niisuguse hooga edasi, et ma mingisugust wastupanekut awaldamata edasi olin sunnitud minema. Siis jättis üks politseinikkudest mind teisega üksi ja kui ma tahtsin minu juure jäänud politseinikule mingisugust asja awaldada, ütles see mulle sosistades kõrwa sisse: „Kui sa julged siin piiksutada, siis ajan ma sulle siinsamas paigas kuuli keresse“. See oli muidugi nii wäga „demokraatliselt“ öeldud. Ta tõukas mind uuesti edasi ja selle edasitõukamise juures tuli üks naisterahwas kusagilt ja ütles minu aadressil täiesti neidsamu sõnu, mis siin on üles loetud, et „saatke ta Wene-maale jne.“. Toonitan, et seal oli üksainus naisterahwas ja mitte rohkem. Palusin selle peale politseid, et ta naisterahwast taltsutaks, sest et see korda rikub, kuna politseinik aga mitte naisterahwa juure ei läinud korda pidama, waid minu juures seda tegewust algas. Ta tõukas mind edasi puude alla ja sellest selgub, et mind mitte ei tahetud politseisse wiia, nagu siseminister siin tunnistajate ütelsi lugesi, sest politsei on hoopis teises küljes. (Rhs. J. Tõnisson kohalt: Siis on see kiskumise lugu naistega päris õige). Kuhu mind wiia taheti, ei tea ma. (Äärmiselt pahemalt tii-

walt: Rahumäele muidugi). Ja muidugi, wõib olla Rahumäele.

Edasi minnes tundsin, et keegi mind seljatagant tõukab. Ümber pöörates nägin, et see hobune oli, keda mulle otsa taheti ajada, kuid hobune oli nähtawasti mõistlikum kui see, kes ta seljas istus, ja ei tulnud mulle peale. Selle politseiniku juure seltsis teine, kes ka minule püüdis otsa ajada. (Rkl. J. Tõnisson: No wot, kus maailma kindlus, mida wõita püüti!). Nende eest ennast warjata püüdes, hoidsin ennast puu taha. Ka sinna aeti mulle weel järele. Ma tulin puu tagant wälja ja kui ma wälja tulin, hakati mulle kohe seda „demokraatlist“ nagaikat andma, mida politseinikkudel, nagu siseminister siin tõendas, pole olnudki. Ma ei saa aru, kuidas nad üleüldse paljaste kätega julgesid wälja tulla.

Nüüd tullakse tõendama, et ei ole teatud, kes ma olen, sellepärast ollagi mind ka kinni wiidud, kuna aga keegi sõnagi minuga ei rääkinud. Kui nad minult küsisid, kes ma olen, siis ütlesin ma: „Siin ei seleta ma mitte midagi, läheme sinna, kuhu meid tahetakse wiia ja seal teeme protokollid“. Sellest selgub, et ei olnudki andmeid selle tõenduseks, et nemad mind tundsid jne., nagu nad räägiwad. Ometi lasti mind lahti, ilma et mind oleks tuntud. Nõnda tuleb wälja, et kõik need tunnistused, mida peksja politsei annud, koguni nõrgal alusel seisawad ja wälja paista lasewad, et politseinikud tunnistamise suhtes mitte hästi organiseeritud ei ole, sest et nad kõik mitte ühte ega sama mõtet oma tunnistustes ei tõenda, nagu see tarwilik oleks olnud. See näitab, et asi niisugune on, et neid tunnistusi, kui tõsiolu, wõtta ei saa.

Mis puutub arsti tunnistusse, siis on see jällegi hoopis isewärki asjaolu. See oli 18. märtsil, kui ma lüüa sain ja 6. aprillil tegi riigi-arst kindlaks, et ma mitte lüüa pole saanud. Ma usun, et teisi arste on, kes öelda wõiwad, kas löömisemärk jääb eluks ajaks wõi mitte. (Rkl. J. Seljamaa kohalt: See on selle järele, kuidas peksa saadakse). Ja muidugi, on see selle järele. Mispärast ei wõeta siis seda arwesse, et ma palusin ennast läbi waadata lasta, et pärast jälle ütlemata ei tulda, miks ma ennast läbi waadata pole lasknud. Selle juures on mul ka tunnistaja olemas.

Siis wõin weel tõendada ka muuseas seda, et selsamal päewal waatas mind läbi dr. Püüman ja dr. Luiga ja nad wõiksid ka selle kohta tõendusid ette tuua. Ka löömise arm on dr. Püüman'i poolt ära mõdetud, kuna aga riigi-arst selle kohta ütles,

et see niisugune on, et tema jaoks nii väikest mõõtu ei ole. Püüman mõõtis armi aga sel korral ära ja võib wastawaid tõendusid selle kohta ette tuua, missugusena arm välja paistis jne. Nii ei maksa selle juures üldüldse arwesse wõtta minu enese sõnu, waid ustawad tunnistajad räägiwad asja tõe eest.

Kui meie siseminister usub nende politseinikkude tõendust, kellede peale praegune kord on rajatud, siis läheb ta igatahes libedale teele. Arwan, et kui ikkagi ükskord üle kuulata neid 12 tunnistajat, kes minu poolt üles antud, kuid üle kuulamata jäetud, asjaolu hoopis teistsugusena kujuneks. Politsei, kes asja juures peategelane, ei saagi ju teisiti rääkida, sest tõtt rääkides, räägiks ta oma wastu. Ma pean siis weel ühe asjaolu peale tähelepanu juhtima, et kui siin esineti arupärimisega seltsimees Soansi weristamise kohta, keda läbi lasti wiie „seadusliku kuuliga“, — üks „konderbandina“, — siis jällegi heideti seltsimees Soansi üle ette, et miks ta mitte ei pööranud wabariigi prokurööri poole ja asjaga Riigikogus esines, ja sellelt seisukohalt välja minnes leidis siseminister, et seltsimees Soans süüdlane on. Samal alusel tullakse nüüd ka minu wastu välja, miks ma kaebtusega riigikohtu poole pole pööranud, waid Riigikogus asjaga esinesin; öeldakse, et ma ainult agitatsiooni tahan teha ja et asi ise sugugi mitte nii tõsine pole.

Ma arwan, et politseile peaks ometi kord pähe hakkama, mis ülekohus on ja mis õigus, ja kuidas inimesega ümber käia tuleb. Seda kõike arwesse wõttes, leian, et järjekindlalt prototseeritakse politsei poolt wägiwalda tööliste wastu just sellepärast, et siseminister sarnast asja ülistab ja õigeks mõistab. Teisiti ei saagi seda mõista, sest on ju märgata, et politsei oma tragi väljaastumise eest siseministri poolt isegi aumärke saab, nagu politseiülema abi Raudsepp, — mõõga, mida ta nüüd kannab; tal warem ei olnud. Toonitan weel kord, et asjaolud selgesti oletada lubawad, et sarnane teguviis siseministri poolt õigeks saab mõistetud ja see siseministri seisukoht kihutab politseinikka weel nobedamale tegewusele, wägiwalla tarwitamisele ja nemad teawad, et tulewikus weel suuremad wabadusemärgid saawad jne. Võib olla, et isegi saawad omale mõisad sellepärast, et nad tööliste kallal wägiwalda tarwitunud. Kui nende kohtud ka niisama erapooletud on, kui see arst oli, siis wõin öelda, et see asi muidugi niisugune välja tuleb, nagu siseminister teda ette kandis,

sest et minu poolt ülesantud tunnistajaid üle ei kuulata, waid ainult politseinikka.

Kõigest sellest välja minnes, arwan mina, et see arupärimine ei kõrwalda sarnast teguviisi, sest meie nägime eelmistest arupärimistest, mis kõik täiesti siin selle kodanlise walitsuse poolt kinnitatud on, ja kus näpuga idapooles näidati, et waadake, mis seal tehakse. Sellest seisukohast läheb muidugi ka täna Riigikogu välja.

Mina paneks järgmise ülemineku-wormeli ette: „Wabariigi Walitsuse wastust rkl. Allikso peksmise ja arreteerimise asjus ära kuulates, tunnistab Riigikogu, et niisugused politsei-wõimude seaduswastased teguviisid siseministri rahulolemist teeniwad ja et nimetatud isikupuutumatus siseministri poolt sihilikult organiseeritud oli, sellepärast ei lähe Riigikogu päewakorras edasi, enne kui seaduserikkumiste juhataja, siseminister, ja kõik, kes temaga solidaarsed on, tagasi on astunud ja Riigikogu liikmete isikupuutumatus jalule seatakse“.

Rkl. A. Palwadre (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie oleme kuulnud juba sellelt Riigikogu kõnetoolilt kaks korda, kuidas meie Riigikogu liikmed on jutustanud, kuidas neid politsei poolt on peksetud. Kõigerohkem paneb mind imestama, mispärast ma ka tunnen end kohustatud olema üles astuma, nimelt see kerge toon, millega meie siseminister neid asju käsitab, kui kergelt ta nende asjade peale waatab. Mäletan weel, mis seletas siseminister tol korral, kui rkl. Soansi asi arutusel oli. Siseminister seletas seda asja siis niisama kergelt, tõi isegi ette, et rkl. Soans, tol korral ta weel Riigikogu liige ei olnud, oli otsinud tuletikkudega katuselt sõjariistu, et nendest politseinikkude peale lasta. Ja täna ma märkan, et siseminister käib sedasama rada; täna siseminister samuti katsub terwest sellest asjast teha naljapala. Terwe see asi on nii ette kantud, on kokku kogutud ainult niisugused tundemärgid, mis lasewad näha seda terwet asjaolu, mis iseenesest väga tõsine on, nagu mingisugust nalja ettekannet. Meile kantakse ette see asi, nagu ei oleks siin tõepoolest aset leidnud mingisugune Riigikogu liikme peksmine, waid nagu oleks olnud siin mingisugune kaklemine rkl. Allikso ja naiste wahel. (Rkl. Jürman: Seda ta oli). Seda siseminister asjast on näinud, sellest ta meile jutustab, aga ta ei jutusta sellest, et Riigikogu liige ka tõesti peksta sai politsei käest.

Ma ei taha mitte jälgima hakata kõiki neid tunnistajaid, kelle tunnistused siin pikalt ja laialt ette toodud said. Ühte wõin

aga öelda, et need tunnistused, mis sise-
ministri poolt siin ette kanti, igatahes ise-
enesest veel küllalt seda asjaolu ei seleta.
Ma ei ole viimasel ajal palju kohtutes käi-
nud ja ei tea sellepärast, kuidas meie
politseikordnikud niisugustel kordadel har-
ilikult tunnistusi annavad. Weene ajal
kordnikud wastasid nii, nagu ülemus nen-
delt küsis: Küsiti temalt: „Kas olete löö-
nud?“. Siis kordnik wastas: „Tak totshno—
olen löönud“. Kui küsitakse: „Ega teie ei
ole löönud“, siis wastab kordnik: „Ei ole“.
See oli see ülekuulamise kord. Iseäranis
praegu, kus politseikordnikud politsei
inspektori poolt üle kuulatakse, kes igata-
hes erapooletu ülekuulaja ei ole, on aru-
saadaw, et ükski politseikordnik ei hakka
iseennast ega oma ülemust süüdistama.

Siin kanti ette ka üksikute erapooletute
tunnistused, kõige pealt 3 ekspressi tunni-
stused, millest meie aga midagi ei selgu.
Need 3 ekspressi seletasid, et nendel kõik
see aeg tegemist oli asjadekandmisega ja
mitte midagi sellepärast ei näinud ega
kuulnud. Peale selle oli üle kuulatud keegi
polkownik Buxhoevden, kes tõendas, et
tema olnud koha peal ja küsinud ühelt oma
endiselt käsualuselt — nüüd kordnik —
kuidas asi läheb. Poiss wastas: „Wäga
hästi, herra polkownik“. Ja nüüd see pol-
kownik ütleb, et kui oleks seal peksmist
olnud, et siis ei oleks seda talle ütlemata
jäetud. On ka üle kuulatud mõned käsitöö-
lised, kes mitte ei ole näinud, et oleks löö-
dud. Aga ega see siis ei ole tähtis, et neid
üle kuulatakse, kes mitte ei ole näinud, et
löödud oleks. Niisuguseid inimesi oli igata-
hes palju seal platsil, kes mitte seda löö-
mist ei näinud. Mina käisin ka korra seal
platsil ja kui minu käest oleks küsitud:
„Kas teie rhs. Allikso'd nägite?“, siis ma
oleks wastanud, et ei näinud, aga ometi
käisin ma paar korda sealt mööda. Peaasi
on ikkagi see, kas on sarnaseid tunnistaja-
id, kes näinud on, et on löödud, ja niisu-
guseid tunnistajaid on üle kuulatud juba 3.
Ometi peaks nende tunnistus kaaluwam
olema, kui nende, kes peksmist näinud
ei ole.

Asjast osawõtjaid tuleb ettewaatliku-
malt arwesse wõtta, nende ütelse peale
põhjendada midagi ei saa. Ja sellepärast
mulle paistis, et siseminister tahtis selle
asja nii ette kanda, et temast teha mingi-
sugust löbu ettekannet, mingisugust farsit.
Selles mõttes olid koondatud siia kõik need
tunnistused, kus peaosas mängiwad needsa-
mad politseikordnikud, kes asjasse segatud
olid ja kes räägiwad naiste kaklemisest.

Sekssamaks otstarbeks olid nähtawasti
ette toodud ka kahe arsti tunnistused.
Dr. Renter on mingisuguse ebamäärase
tunnistuse wälja annud, mingisuguse pu-
nase pleki kohta. Minu parteiseltsimees,
dr. Püüman, ütleb, et niisugust ebamäärast
tunnistust ükski arst wälja anda ei wõiks.
Edasi kantakse ette teine tunnistus, mis on
wälja antud 19 päewa pärast sündmust.
Muidugi, see wõis lõbutuju süwendada ja
iseäranis paremal pool lõbusat tuju wal-
mistada. Kuid samal päewal waatasid
Allikso'd üle kaks arsti. Üks nendest oli
rkl. dr. Püüman. Tema ütlemise järele on
rkl. Allikso paremal käel punane jutt olnud,
umbes 5 sentim. pikk ja 1 sentim. lai, mille
järele wõib otsustada, et see on löömise
tagajärjel sündinud. Mis leidis seal
dr. Luiga, seda ma ei tea, sest et ma seda
tema käest mitte kuulnud ei ole. Niisamuti
ei tea mina, kas rhs. Allikso on dr. Püü-
man'i ja dr. Luigat tunnistajatena üles
annud, wõi ei ole. Kui ta neid on üles
annud, siis oleks neid pidanud tingimata
ka üle kuulatama ja siis ei oleks see asi nii
naljakaks kujunenud, nagu see praegu ette-
toodud tunnistuste põhjal Riigikogu liige-
tele paistab.

Meie siin, Riigikogu, ei saa muidugi
seda asja lõpulikult otsustada, waid see
asi tuleb kohtule üle anda. Meie peame
ainult nõudma, et see asi ka kohtusse lä-
heks ja et siseminister samuti asja tõsise-
malt wõtaks. Siin on juba ühel korral selle
peale tähendatud, tol korral, kui oli päewa-
korras arupärimine rkl. Soansi peksmise
asjus, et meie politsei wõtted ei ole mitte
kultuurriikide politsei wõtted, et meil tar-
witatakse wägiwaldseid wõtteid ja min-
nakse sellega riigikodanikkude õiguste
wägistamise peale wälja. Ja täna peaks
seda niisama ütleva. Iseäranis peaks Rii-
gikogu seda tõsiselt wõtma sellepärast, et
mitte ükski ainult need kaks juhtumist, mis
Riigikogus kõne all olnud, ei ole ainukesed
wägiwalla tarwitamise juhtumised meie
politsei tegewuse alal, waid tuleb teateid
ka mujalt maakondadest, tuleb teateid ka
Tallinna linnast, et on olemas politsei jaos-
kondi, kus inimesi peksetakse.

Muidugi teada, kui sinna komandee-
ritakse politsei inspektorid asja selgitama,
siis, wõib olla, tuuakse jälle ette, et seda
mitte ei ole olnud. Igatahes on tunnistusi,
on tõendusid, et meil politsei on hakanud
inimesi peksma. Tingimata tulewad polit-
seist niisugused isikud wälja peksta, kes ei
wõi mitte olla Eesti riigi politsei teenistu-
ses. Need asjad on meil olemas, aga sise-
minister nähtawasti neist asjust ei tea, ehk

tema ei taha neist teada. Niiwiisi meie aga edasi minna ei wõi. Meie ei wõi mitte oma korrakaitset usaldada inimeste kätte, kes ise korda rikuwad, kes wõtawad omale eeskju kõigepolitseiisematest riikidest, pealegi kõigehalwemat eeskju rahwaga ümberkäimises. Sellepärast ei pea Riigikogu mitte asja peale nii lõbusalt waatama, waid peab asja tõsiselt wõtma, sest politsei on meil juba liiga kaugele läinud. Ja siseminister igakord, kui tema neid asju katsub kergelt ette tuua, tõepoolest ainult mõjub selleks kaasa, et need harjumused, need halwad wõtted, politseis mitte ei kao. Waid siseministri seletused wõiwad ainult ergutuseks olla politseinikkudele. Nende tegewus ei ole sugugi kokkukõlas korrakaitse põhimõttega ja sarnased lood tuleks meie riigis ära kaotada.

Täna on meie päewakorras jälle üks uus arupärimine, kus niisama figureeriwad politseiülema abi Raudsepp, teised politseinikud ja ohwitserid. Need asjaolud, need sündmused näitawad meile, et ei wõi mitte Riigikogu, ei wõi mitte ka herra siseminister asja nii kergelt wõtta. Kui neist asjadest katsutakse kergesti üle minna, siis meie wõime ette öelda, et neid asju wõib Riigikogule ette tuua mitte üksikuid, waid kümneid, wõib olla isegi rohkem. Nendel asjaoludel ei wõi mina ja, ma arwan, ka minu rühm siseministri tänaseid seletusi mitte rahuloldawaks pidada. Meie ei näe mitte, et hra siseministril oleks soow neid wäärnähtusi politsei elust kõrwaldada, et temal oleks kindel tahtmine süüdlasi wastutusele wõtta ja niisugustest kodanikuõiguste rikkujatest politseid wabastada. Ühtlasi, mina isiklikult, ei wõi ka hääletada ülemineku-wormeli poolt, mis on ette pandud hra Allikso poolt. Wiimase ettelugemise järele otsustades on seal üksikud imeilukud laused, näituseks, et siseminister korraldaks süstemaatiliselts rhs. puutumast. Otsekohe tuleks öelda, et puutumast rikutakse. Igatahes mina paneksin ette asja peale tõsiselt waadata ja siseministrile tõsist hoiatust anda, et ei wõi mitte kergelt waadata niisuguste asjade peale, kui meil politsei hakkab kodanikka peksma ja isegi nii kaugele minnakse, et Riigikogu liikmed politsei poolt peksa saawad.

Rkl. A. Hansen (is.): Mitte kõigil kodanikkudel ei ole wõimalik ega ole abinõusid, kuidas ennast kaitsta ja oma õiguste rikkumisi awalikkuse ette tuua ja neile kaitsmist leida. Mina tahtsin tähendada paljude andmete waral, et see ei ole mitte üksik juhtumine, ei ole mitte juhuslik asi, et rkl. Allikso peksa on saanud,

waid minul isiklikult on wõimalus olnud näha korda 6—7, kus ratsapolitseinikud inimeste peale on tormanud ja neid nuutidega peksnud, isegi 4—5 a. last. Ilma et rahwale on ette teatatud ehk palutud laiali minna, on tormatud rahwa hulka ja on antud, kuhu juhtunud, kellele wastu silmine. Niisugune juhtumine oli omal ajal „Grand Marina“ ees, sel korral, kui seal tööliste koosolek linnawalimiste puhul oli. Niisuguseid juhtumisi olen wõinud ka mitmel muul korral ja teistes paikades tähele panna.

Mis nüüd eriti Allikso peksmisesse puutub, siis seda ma ei näinud, kuid et minul sel puhul, kui ametiühisuste kraami S. Karja tän. nr. 18 wälja tõsteti, seal tegemist oli, siis wõin tõendada, et politsei end üpris wäljakutsuwalt ülewel pidas ja wõisin näha selle asja puhul teist samasugust juhtumist: paar, kolm korda said mõned inimesed tugewamaid hoope, kui rhs. Allikso. Pean tähendama, et seal majas sel korral politsei wäljaastumise wiis üleüldse toores oli. Ma ei tea, kuidas teie, herrad, selle peale waatate, aga mina nägin seal ruumis, et majast kraami wäljakandmisel naisterahwad ühte ruumi kokku kogusid wäsimusest natukene puhkama. Seal ilmus politseiülema abi ühes teiste politseinikkudega, tõmbas lahti ühe ripakil olewa kapi liistu ja tormas sellega inimeste peale, arwates, et seal koosolekut peetakse. Mingisugust koosolekut seal, muidugi, ei peetud, oli lihtsalt salk rahulikka inimesi, kes hinge tagasi tõmbama olid tulnud, et siis tööd jälle jätkata.

Sealsamas Jaani kiriku kohal oli inimesi uudishimu pärast salgake kokku tulnud. Peetri platsi poolt tuli keegi isik ja läks salga juurest mööda. Seal tuli ratsapolitseinik, ilma et oleks kedagi hoiatanud, ja lõi möödaminejat nii, et see maha kukkus. Olen niisuguseid nähtusi politseinikkude poolt kümned korrad näinud. Wõin tunnistada, et suurem hulk nendest, kes minust mööda läksid, wiina järele haisesid: sama wõin öelda ka nende kohta, kes meid siit Riigikogust wiimati wälja wiskasid, et nad joobnud olid. Kas olid nad sihilikult purju joodetud, seda ma ei tea, aga seda fakti mingil tingimisel tagasi ajada ei saa.

Kas niisugused on korrakaitsejad? Mina tunnen isiklikult politseiülema abi Raudsepp'a ja tean missugune inimene tema on; see on inimene, kes mitte päris terve ei ole, sest päris terve ja kaine mõistusega inimene niisuguseid tükka tegema ei hakka. Siin tuleb wist üleüldse terve süsteemiga tegemist teha, sest politseinik-

kude hulgas on wast 5 ehk 10% niisugusi inimesi, kes inimlikult kodanikkudega ümber käivad. Seda wõib näha, näituseks, pidudel „Walwajas“, kus harilikult korda rikuwad joobnud politseinikud. See on üleüldine nähtus, see on terve süsteem ja see ei ole mingisugune korrakaitse politsei, waid lihtsalt barbaarne... lihtsalt ei leia talle mingisugust nime.

(Kõneleb rkl. J. Tõnisson. Tema kõne on parandamata kujul leida Riigikogu 14. aprilli 1921. a. koosoleku täieliku protokoll nr. 23 algüleskirjutuses lehek. 87—91).

(Kõneleb uuesti siseminister K. Einbund. Tema kõne on parandamata kujul leida, Riigikogu 14. aprilli 1921. a. koosoleku täieliku protokoll nr. 23 algüleskirjutuses lehek. 92—97).

Rkl. K. Ast (sd.): Herra siseministri poolt ettekantud uurimismaterjaali sisu ei rahulda meid mitte. Meie politsei on omandanud kõik need halwad harjumused ja selle halwa praktika, mis omal ajal oli omane kurjale Wene politseile. Herra siseminister arwas heaks ette tuua, nagu oleks pahem tiiw terve politsei aparaadi hukka mõistnud. Mis meisse, sotsiaaldemokraatidesse puutub, siis teame meie väga hästi, et kõiki politseinikka kõlbmatuses ja ülekätminekus süüdistada ei ole kohahe, sest wiimaste hulgas leidub väga palju korralikka inimesi, iseäranis alamate teenijate hulgas.

Kui meie siiski sõna oleme sunnitud wõtma mitmete arupärimiste puhul, siis ei ole meie seda mitte teinud politseiaparaadi wastu, ei ole ka teinud seda politsei kogu wastu, waid oleme seda teinud üksikute Selimkanide wastu, kelle koht ei peaks mitte olema wabariigi politseis, waid kusagil hoopis kaugemal, mõnel mitte kultuuri-

lisel maal. Nende kõrwaldamine kuulub siseministri alla, kes endal nende kõrwaldamiseks raske ja karmi käe ütleb olewat, kuid siseministri korraldust sellel alal ei ole meie mitte näinud. Ma ei taha selle arupärimise juures pikemalt peatada. Wõib olla, tuleb weel täna juhuse teise küsimuse juures pisut pikemalt peatada. Üleminekuwormeli ette kandes, tahan ma ümber lükata siseministri seletust rhs. Allikso peksmise ja kinnipidamise kohta, nagu oleks pahem tiiw terve politseiaparaadi peale tunginud. Meie üleminekuwormel iseenesest on järgmine:

„Siseministri seletust rkl. Allikso peksmise ning kinnipidamise kohta ära kuulates leiab Riigikogu, et politsei enda poolt korraldatud juurdlust selles asjas kuidagi erapooletuks ei saa tunnistada ja et selle uurimise andmed kaugeltki ümber ei lükka. Riigikogu liikme peksmise fakti, tunnistab siseministri seletused mitte-rahuloldawaks ja läheb päewakorras edasi“.

10. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku aja määramine.

Juhataja A. Kerem: Ma kuulen ettepanekut koosolekut lõpetada. Soowitakse selle ettepaneku kohta sõna wõtta? Ei soowita. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse ja loetakse hääled). 39 häälega 21 wastu on koosoleku lõpetamise ettepanek wastu wõetud.

Kas tehakse ettepanekuid järgmise koosoleku aja kohta? (Hüüded homme kell 5). Teisi ettepanekuid ei tehta. Panen selle hääletamisele. (Hääletatakse). See ettepanek on ühelhäälel wastu wõetud.

(Koosolek lõppes kell 10,45 min.).

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees A. Kerem.

Sekretäär A. Tupits.

